

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД
ПЕРЕХОДУ НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СТАНДАРТ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала: студентка II курсу, групи 672-1
денної форми навчання
спеціальність 072 «Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок»
Гоянюк Романа Романівна _____

Керівник:
доцент кафедри фінансів і кредиту
Гладчук Ольга Михайлівна _____

До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № ____ від _____ 2024 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.

АНОТАЦІЯ

Гоянюк Р.Р. Особливості та проблеми функціонування банківської системи України в період переходу на європейський стандарт. - Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, Чернівці, 2024.

В кваліфікаційній роботі визначено особливості функціонування банківської системи України на сучасному етапі розвитку; розкрито місце та роль банківської системи у фінансовій системі країни; звернуто увагу на роль та основні функції НБУ, охарактеризовано фінансову діяльність комерційних банків та їх місце в банківській системі країни. Досліджено організацію кредитної діяльності банків; проведено детальний аналіз формування ресурсної бази та активних і пасивних операцій банку; висвітлено сучасний стан та показано основні тенденції розвитку ринку банківських послуг. В роботі ознайомлено з міжнародним досвідом функціонування банківських систем в провідних країнах світу визначено можливості його впровадження в вітчизняну практику, узагальнено проблеми функціонування банківської системи в умовах військового стану. Намічено напрями подальшого вдосконалення банківської системи України.

Ключові слова: банківська система, комерційні банки, банківські операції, банківські послуги, ресурсна база, капітал, кредитний ринок, активні та пасивні операції банків, кредитування.

SUMMARY

Hoianiuk R.R. Peculiarities and problems of functioning of the banking system of Ukraine in the period of transition to the European standard. - Manuscript. Qualification work for the second (master's) level of higher education in the specialty 072 "Finance, banking, insurance and stock market". Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2024.

The master's thesis defines the peculiarities of the functioning of the banking system of Ukraine at the present stage of development; reveals the place and role of the banking system in the financial system of the country; draws attention to the role and main functions of the NBU, characterizes the financial activities of commercial banks and their place in the banking system of the country. The organization of lending activities of banks is studied; a detailed analysis of the formation of the resource base and active and passive operations of the bank is carried out; the current state and main trends in the development of the banking services market are highlighted. The article describes the international experience of functioning of banking systems in the leading countries of the world, identifies the possibilities of its implementation in domestic practice, summarizes the problems of functioning of the banking system under martial law, and outlines the directions for further improvement of the banking system of Ukraine.

Keywords: banking system, commercial banks, banking operations, banking services, resource base, capital, credit market, active and passive operations of banks, lending.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Гоянюк Р.Р

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	6
1.1. Суть, функції та структура банківської системи	6
1.2. Особливості функціонування банківської системи країни	12
1.3. Роль банківської системи в розвитку економіки держави	20
Висновки до 1 розділу.....	24
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	26
2.1. Еволюція становлення банківської системи України.....	26
2.2. Оцінка основних показників діяльності банків та їх вплив на економічний розвиток держави	29
2.3. Оцінка фінансової стійкості української банківської системи	39
Висновки до 2 розділу	45
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	47
3.1. Проблеми та вплив обмежень на банківську систему України викликаних війною	477
3.2. Європейський контекст розвитку банківських систем	52
3.3 Перспективні шляхи подальшого розвитку української банківської системи	58
Висновки до 3 розділу	63
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна банківська система України відіграє важливу роль в економічному та політичному житті держави. Саме через банківську систему здійснюється збереження та акумулювання грошових коштів, їх накопичення та перерозподіл в різні сфери економіки. Саме банківські установи через систему банківського кредитування, розрахункові операції, операції з цінними паперами постачають додаткові фінансові ресурси господарюючим суб'єктам.

Сьогодні на ринку банківських послуг працюють десятки банківських установ, які в сукупності є потужною державною фінансовою структурою. Максимальне розширення банківських операцій, надання сучасних банківських послуг, формування стабільної клієнтської бази, забезпечення фінансової стійкості та професійне управління грошовими ресурсами є пріоритетним напрямом діяльності всієї банківської системи. Відповідно, питання функціонування банківської системи в складних економічних та політичних умовах є надзвичайно актуальним, що і послужило вибором теми магістерського дослідження.

Огляд літературних джерел з тематики дослідження. Теоретичні засади та практичні аспекти функціонування банківської системи в умовах становлення ринкової економіки та її інтеграції в європейський простір висвітлювали в своїх наукових дослідженнях такі вчені: О.В. Васюренко, М.А. Вознюк, Д.М. Гриджук, Л.В. Грішин, О.В. Дзюблюк, С. Загорський, А.О. Епіфанов, В.Д. Лагутін, О.І. Лаврушин, А.Н. Крупка, М.І Мороз, М.І. Савлук, В.О. Олійник, С.К. Реверчук, М.А. Швайка та ін.

Вчені розглядають проблеми, які виникають в процесі функціонування банківської системи та діяльності банківських установ, рекомендують свої шляхи розв'язку існуючих труднощів. Однак, в їх публікаціях окремі питання висвітлено поверхнево, особливо це стосується практичної сторони сприяння

розвитку вітчизняної економіки, через ефективне використання банківського капіталу. Доцільно також більше звернути уваги на питаннях інтеграції банківської системи в європейський простір.

Основна мета даної роботи полягає в проведенні дослідження теоретичних та практичних аспектів функціонування банківської системи в сучасних умовах.

В роботі, виходячи із визначеної мети, важливо розглянути **наступні завдання:**

- дослідити теоретичні аспекти функціонування банківської системи, ознайомитись з організацією діяльності та особливостями функціонування банківських установ;
- визначити сутність, функції та структуру банківської системи;
- ознайомитись з банківською діяльністю НБУ та комерційних банків;
- визначити роль активних та пасивних банківських операцій в формуванні та розміщенні ресурсної бази банку;
- проаналізувати динаміку та структуру формування, використання капіталу банку;
- визначити роль банківської системи в розвитку економіки держави;
- провести дослідження практичних аспектів функціонування банківської системи;
- провести аналіз фінансової стійкості банківської системи України;
- провести дослідження сучасних проблем і перспектив розвитку банківської системи;
- намітити стратегічні напрями підвищення ефективності функціонування українських банків.

Об'єктом даного магістерського дослідження виступили економічні взаємовідносини, які виникають у процесі функціонування банківської системи України в сучасних умовах.

Предметом дослідження є механізми функціонування банківської системи, визначення її ролі в економічному житті держави в умовах нестабільності, воєнного стану та інтеграції в європейський простір.

Методи дослідження. При написанні роботи використано наступні методи економічних досліджень, зокрема: загальнонаукові положення діалектичної теорії пізнання даного поняття, системного підходу, загальні методи: дедукції та індукції, синтезу та аналізу, пізнання; узагальнення статистичної інформації, порівняння та економічного аналізу, графічний метод, методи економіко-математичних розрахунків.

Інформаційна база виконання роботи. Написання магістерської роботи базувалося на широкому використанні нормативно законодавчих акти України, які регулюють функціонування банківської системи, на опрацюванні наукової та періодичної літератури, на монографічних дослідженнях провідних економістів, матеріалах міжнародних науково - практичних конференцій, матеріалах круглих столів, на офіційних статистичних матеріалах НБУ.

Практичне значення отриманих результатів дослідження. Автором роботи досліджено особливості функціонування банківської системи, виявлено проблемні питання та вплив обмежень викликаних військовим станом, визначено можливості переходу банківської системи на європейський стандарт, розроблено напрями стабілізації банківської системи.

Апробація результатів магістерського дослідження. Результати магістерського дослідження, з врахуванням висновків та рекомендацій, можуть бути враховані при розробці концепції розвитку банківської системи. За визначеною темою написано тези, які опубліковані в Міжнародному електронному науковому журналі «Онлайн наука», а також у Збірнику матеріалів студентської наукової конференції Чернівецького національного університету 2024 року.

Структура магістерської роботи. Робота складається з вступу та окремих розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків з практичними матеріалами банківської системи. Загальний обсяг роботи 76 сторінок, 9 таблиць, 3 рисунків, 78 літературних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

1.1. Суть, функції та структура банківської системи

Важливим структурним елементом ринкової економіки є банківська система - складна економічна система держави. Саме банківська діяльність сприяє активізації підприємницької діяльності, значно підвищує ефективність суспільного виробництва. Банківська система відіграє важливу роль в суспільстві, без налагодженої роботи банківської системи неможливе нормальне функціонування ні держави, а ні її населення.

Теоретичні засади та практичні аспекти функціонування банківської системи в умовах становлення ринкової економіки та її інтеграції в європейський простір висвітлювали в своїх наукових дослідженнях такі вчені: О.В. Васюренко, М.А. Вознюк, Д.М. Гриджук, Л.В. Грішин, О.В. Дзюблюк, С. Загорський, А.О. Епіфанов, В.Д. Лагутін, О.І. Лаврушин, А.Н. Крупка, М.І. Мороз, М.І. Савлук, В.О. Олійник, С.К. Реверчук, М.А. Швайка та ін. Вчені розглядають проблем, які виникають в процесі функціонування банківської системи та діяльності банківських установ, рекомендують свої шляхи розв'язку існуючих труднощів. Однак, в їх публікаціях окремі питання висвітлено поверхнево, особливо це стосується практичної сторони сприяння розвитку вітчизняної економіки, через ефективне використання банківського капіталу. Доцільно також більше звернути уваги на питаннях інтеграції банківської системи в європейський простір.

В науковій літературі існують різні визначення поняття банківської системи. Інституційний підхід до визначення даного поняття впливає з національного законодавства. Так, за Законом України «Про банки і банківську діяльність» визначено: «банківська система складається з Національного банку

України, та інших банків, а також філій іноземних банків, які створені і діють на території України» [59].

Інституційного підходу дотримується і А.М. Мороз, він визначає, що: «банківська система - це сукупність банківських установ, які утворюють дану систему і є складовими кредитної системи» [7].

Іституційно-економічного підходу дотримуються вчені А.О. Епіфанов, О.В. Дзюблюк, В.В. Масленніков та інші. На думку О.В. Дзюблюка: «банківська система - поєднанням економічних умов, правових норм, які визначають потребу системного впорядкування банківської діяльності» [8].

А.О. Епіфанов вважає, що: «банківська система виникає не в наслідок механічного поєднання окремих банків, а ґрунтується на заздалегідь визначеній концепції, в межах якої кожен вид банків та кожен окремий банк займає певне місце в даній системі» [69].

О.В. Дзюблюк дає таке визначення: «банківська система – законодавчо визначена, чітко структурована субординована сукупність фінансових посередників, які здійснюють банківську діяльність на постійній професійній основі і функціонально взаємопов’язані в самостійну економічну структуру» [9].

Від ефективності функціонування банківської системи залежить швидкість грошового обігу, своєчасність грошових переказів, доступність до кредитних ресурсів, надійність збереження грошових заощаджень тощо. Фінансовий стан банківської системи здійснює безпосередній вплив на економічну безпеку держави, її економічний суверенітет, на міжнародні відносини з іншими країнами світу.

Банківська система виконує ряд функцій:

- емісійна – здійснює випуск грошей в обіг;
- трансформаційна – здійснює трансформацію банківських депозитів в кредитні ресурси;
- стабілізаційна – забезпечує фінансову стійкість банківських установ;
- посередницька – організовує з’єднання інтересів кредиторів та позичальників.

Схематично функції даної системи проілюстровані на рис.1.1., на якому зазначено, що однією із функцій банківської системи є емісійна функція, яка реалізується через оперативні зміни маси грошей в обігу в залежності від потреби та існуючого попиту. Дана функція пов'язана з випуском платіжних інструментів, тобто грошей. Готівкову емісію здійснює НБУ, кредитні платіжні інструменти випускають банки другого рівня.

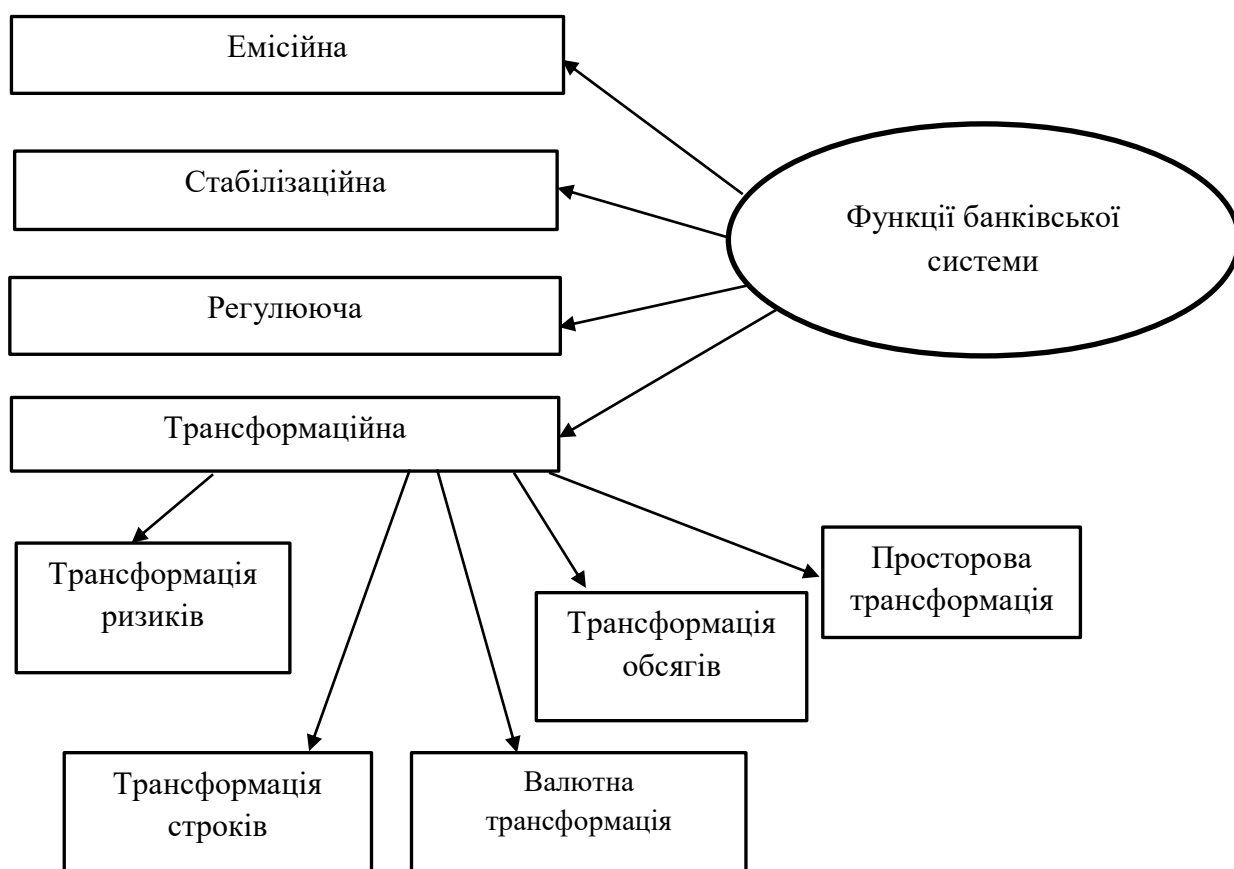

Рис.1.1. Функції банківської системи

Стабілізаційна функція реалізується з метою недопущення надзвичайно великих ризиків. При дестабілізації може спостерігатись збитковість банківських установ, виникнення загроз банкрутства, розбалансованість грошового ринку і як наслідок загальноекономічна криза з усіма негативними наслідками для економіки держави.

Регулююча функція банківської системи пов'язана з регулюванням маси грошового обороту. Це означає що банківська система може змінювати масу грошей залежно від потреб економіки та попиту на гроші. Важливо не

допустити різкого збільшення маси грошей, щоб не викликати інфляцію з усіма її негативними наслідками.

Трансформаційна функція полягає у тому, що банки можуть трансформувати величину капіталів при залученні коштів та їх розміщенні.

Банківська система має складну структуру. До її складу входять:

- Національний банк України;
- комерційні банки;
- спеціалізовані кредитні установи;
- міжбанківські об'єднання;
- банківська інфраструктура (бюро кредитних історій, клірингові центри тощо).

Розгалужена банківська система забезпечує регулювання грошового обігу в державі, розподіл фінансових ресурсів, підтримує стабільність національної валюти, надає широкий спектр банківських послуг та банківських операцій.

В загальному розумінні існують такі види банківських систем:

- однорівнева - використовується в країнах з плановою економікою, усі банки підпорядковані єдиному центру;
- дворівнева - дана система характерна для ринкової економіки;
- трьохрівнева - характерна для банківської системи США.

Згідно діючого законодавства банківська система України є дворівневою:

- перший рівень представлений Національним банком України. НБУ є центральним органом державного управління у банківській сфері, виконуючи функцію регулятора банківської системи;
- другий рівень представлений незалежними комерційними банківськими установами та іншими фінансовими установами, які здійснюють банківські операції та надають банківські послуги, та безпосередньо працюють з клієнтами.

Центральним банком держави являється НБУ, який успішно виконує важливу функцію управління грошово-кредитними та фінансовими процесами в економіці держави. Це основний координатор діяльності банківських установ та

кредитних інститутів. «Національний банк України, згідно законодавства України, виконує наступні функції:

- проводить емісію грошей та здійснює управління грошовими потоками;
- забезпечує функціонування платіжної системи;
- встановлює правила надання банківських послуг та ведення банківських операцій;
- визначає правила ведення бухгалтерського обліку, складання та подання банківської звітності;
- визначає систему, порядок та форми проведення розрахунків, включаючи міжбанківські розрахунки та розрахунки з кредитними установами;
- здійснює банківський нагляд та контроль за діяльністю комерційних банків, регулює діяльність комерційних банків тощо» [60].

На центральний банк України (НБУ) покладено відповідальність за макроекономічні завдання в сфері грошового обігу, забезпечення сталості національних грошей та стійкості функціонування усієї банківської системи. НБУ впливає на всі сфери економічного життя країни. Він є банком банків, несе відповідальність за функціонування банківської системи, підтримує стабілізацію гривні - національної грошової одиниці держави.

НБУ - це емісійний центр держави, банк уряду, орган банківського регулювання та банківського нагляду. Він є органом монетарного та валютного регулювання економіки.

Комерційні банки найбільша ланка банківської системи. Як визначає С. Загорський: «сучасний банк - це універсальне фінансове підприємство, що здійснює професійне управління грошовими ресурсами суспільства і виконує специфічні функції в економіці на законній підставі та під юрисдикцією держави, яка забезпечує регулювання та контроль банківської діяльності» [31].

В той же час В.Д. Лагутін зазначав: «банк - це юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має право виконувати банківські операції та надавати банківські послуги, відомості про які внесені до Державного реєстру банків»

Банки - комерційні установи, автономні та незалежні. Вони створені з метою задоволення власних інтересів банку та клієнтських інтересів учасників банківських операцій та послуг. Основна функція комерційних банків полягає в концентрації грошових коштів, їх перерозподілі в процесі здійснення банківських операцій та наданні фінансових послуг юридичним та фізичним особам. Своїми операціями банки сприяють функціонуванню національної економіки охоплюючи всі її сфери включаючи зовнішньоекономічну діяльність.

Сутність комерційних банків України виражається через їх функції, до яких належать:

- управління грошовими потоками країни;
- залучення грошових вкладів та їх вигідне розміщення;
- здійснення касового обслуговування клієнтів, оплата рахунків за їх дорученнями;
- організація та проведення розрахунків у народному господарстві;
- проведення кредитних операцій;
- здійснення операцій з купівлі та продажу іноземної валюти;
- проведення розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності;
- виконання операцій довірених осіб;
- надання консультаційних послуг клієнтам банківських установ з питань фінансової та господарської діяльності;
- здійснення лізингових, факторингових операцій та операцій з цінними паперами тощо.

Визначені вище функції комерційних банків тісно пов'язані між собою та дозволяють банківським установам виконувати своє призначення.

Банківська система виражена сукупністю різних за спеціалізацією та за організаційно – правовими формами банків, інститутів, кредитних установ, які діють в межах єдиної фінансової системи. В залежності від організаційно-правових норм банківські установи функціонують у формі акціонерних товариств закритого або відкритого типу. В залежності від комплексу банківських операцій комерційні банки поділяються на універсальні та

спеціалізовані. «Специфічними банками є: ощадні, інвестиційні, іпотечні, земельні, сільськогосподарські, іноземні операції також операції пов'язані з управлінням грошовими коштами, майном та іншими матеріальними цінностями за дорученням юридичних та фізичних осіб» [5].

В залежності від форми власності банки поділяються на: державні, кооперативні, муніципальні, приватні, акціонерні, товариства з обмеженою відповідальністю, холдинги, іноземні та змішані.

Слід також зазначити, що комерційні банки виконують широке коло банківських операцій та банківських послуг для підприємств, населення та держави. «Сучасні банки в залежності від сфери діяльності, потреб клієнтів та розміру банківських операцій спроможні виконувати більше 500 видів різних операцій. Це стосується зарубіжних банків, вітчизняні банки це роблять в межах 50%» [5, с. 326].

Комерційні банки впливають на всі економічні процеси, забезпечуючи тим самим розвиток народного господарства країни.

Отож банківська система відіграє важливу роль у формуванні економічних відносин на грошовому ринку. Вона є складовою кредитної системи та фінансової системи. Сутність банківської системи проявляється через її функції, а структура визначається складом тих елементів які входять в неї. Банківська система України є дворівневою, провідну роль у ній відіграє НБУ, який є емісійним центром, банком банків, здійснює регулювання грошового обігу та банківський нагляд за діяльністю банків. Комерційні банки на правовій основі надають банківські послуги та виконують банківські операції. Основна мета банківських установ отримати максимальний прибуток при мінімальних витратах та мінімальних ризиках.

1.2. Особливості функціонування банківської системи країни

Банківська система країни є важливим ключовим елементом всієї фінансової системи, особливим елементом господарського механізму держави.

Функціонування в Україні банківської системи ринкового типу поки що знаходиться в процесі свого розвитку, великою перешкодою в цьому процесі стали воєнні дії РФ на території України. Відповідно дана система потребує подальшого вдосконалення з врахуванням міжнародних стандартів.

Успішне функціонування банківської системи країни визначається обсягами банківських операцій та послуг, а також фінансовими результатами, які паралельно досягають і банк і клієнти.

В складних умовах механізм функціонування банківської системи України досить часто зазнає змін. “До головних напрямів функціонування даної системи належать:

- закріплення фінансової стабілізації національної валюти;
- здійснення постійного дієвого контролю за динамікою грошової маси;
- забезпечення купівельної спроможності національної валюти;
- підтримка ліквідності комерційних банків;
- стимулювання до збільшення населенням грошових вкладів;
- зростання кредитної активності банків;
- стимулювання інвестиційної спроможності банків;
- скорочення готівкового обігу;
- покриття бюджетного дефіциту Державного бюджету України;
- поточне регулювання системи валютних обмежень та економічних нормативів” [7].

Ефективне функціонування банківської системи України напряму залежить від її правового забезпечення. Існуюча банківська законодавча база представлена у вигляді законів, постанов, положень, які потребують постійного вдосконалення відповідно до сучасної економічної та політичної ситуації в Україні.

Основним етапом функціонування банківської системи є створення і реєстрація банків та їх ліцензування. Положення про ліцензування банків № 149 від 22.12.2018 передбачає процедури створення та державної реєстрації банківської установи, відкриття філій, відділень, представництв. В даному

положенні передбачаються не тільки юридичні, але й технічні вимоги щодо ліцензування банків.

Важливою вимогою є забезпечення достатності ресурсного потенціалу банку, тобто наявність необхідного капіталу. Формуванням ресурсного потенціалу банку відбувається за рахунок зовнішніх і внутрішніх джерел і передбачає, виконання вимоги, відповідно до якої банківська установа повинна повністю забезпечити свою діяльність ресурсами для виконання активних операцій, отримання максимального прибутку і підтримки фінансової стійкості.

Банківські установи в процесі свого функціонування здійснюють ряд операцій та надають послуги, які є виключно компетенцією банків, перелік яких визначений законодавством країни.

Важливо зазначити, що функціонування банківської системи здійснюється на основі принципів визначених в діючих нормативно-законодавчих актах України, а саме:

- “банки, які є структурним підрозділом банківської системи, здійснюють свою діяльність як економічно самостійні та незалежні суб’єкти;
- банківський нагляд та банківське регулювання діяльності комерційних банків має право здійснювати тільки НБУ. Органи державної влади та місцевого самоврядування не повинні втручатися в діяльність банків;
- розмежування відповідальності між банками та державою;
- банки в обов'язковому порядку повинні отримувати відповідні дозволи та придбавати ліцензії на право здійснення своєї діяльності;
- банки в обов'язковому порядку повинні дотримуватися економічних нормативів встановлених НБУ;
- забезпечення стабільності банківської системи держави;
- самостійність банків при виборі видів банківських операцій, послуг;
- вільний вибір банком клієнтів та захист їх інтересів;
- виконання банком майнових зобов'язань перед третіми особами та клієнтами банку;

- забезпечення повернення вкладникам банку їх грошових коштів” [74 с.27-28].

Враховуючи дворівневість банківської системи України, в першу чергу, важливо зосередити увагу на ролі НБУ в процесі функціонування всієї банківської системи. Згідно Закону України «Про банки і банківську діяльність» Національний банк України являється центральним банком країни, банком банків. Відповідно, йому належить роль здійснення банківського нагляду та регулювання діяльності комерційних банків. Цим самим Національний банк України створює передумови стабільності економічного середовища держави.

Банківський нагляд є важливою функцією НБУ. Це система контрольних заходів та дій даного банку, яка забезпечує дотримання комерційними банками нормативно-законодавчих актів України та визначених економічних нормативів, які направлені на забезпечення стабільності банківської системи та захист клієнтів банку.

“Банківський нагляд та регулювання направлені на досягнення відповідного рівня ефективності банківської діяльності та підвищення стійкості всієї банківської системи. Така роль НБУ забезпечує прозорість функціонування банківської системи; створює умови конкурентності в банківській сфері, забезпечує захист інтересів клієнтів та сприяє підвищенню професіоналізму банківських працівників” [5].

Сучасний банківський нагляд НБУ здійснюється відповідно таким встановленим принципам:

- багаторівневість системи банківського нагляду;
- покращення якості нормативного та методичного забезпечення наглядових процесів;
- визначення економічних нормативів та забезпечення контролю за їх дотриманням;
- вдосконалення матеріально-технічного, кадрового та наукового забезпечення наглядового процесу;

- підвищення професіоналізму та кваліфікації працівників банківського нагляду;
- забезпечення публічності, достовірності та прозорості фінансового стану українських банків;
- вивчення зарубіжного досвіду та запровадження міжнародних стандартів банківського нагляду.

“Встановлюючи економічні нормативи діяльності банків НБУ створює умови стабільності діяльності банків, недопущення неправильного розподілу ресурсів, втрат капіталу, виникнення банківських ризиків, забезпечує сумлінне виконання зобов'язань перед клієнтами банку” [10] .

Проведенню банківського нагляду передують проведення аналізу, моніторингу та оцінки ключових моментів банківської діяльності, зокрема: “проведення аналізу активних та пасивних операцій; капіталу банку; збалансованості доходів та витрат; показників ліквідності балансу та ліквідності банку; показників прибутковості та рентабельності; а також важливою є оцінка організації банківського маркетингу та банківського менеджменту; взаємовідносин між банком та клієнтами; системи контролю та аудиту; рівня банківського ризику тощо” [9].

Основним завданням банківського нагляду є гарантування банкам безпеки та надійного функціонування. При цьому комерційні банки повинні мати відповідний обсяг капіталу та резервів для покриття банківських ризиків. Банківський нагляд має велике значення у забезпеченні фінансової стабільності банків та стабільності всієї економічної системи країни.

В цілому слід зазначити, банківський нагляд здійснюється НБУ відповідно до діючих нормативно-законодавчих актів в даній сфері і базується на трьохрівневій правовій основі:

- “перший рівень представлений діючим законодавством, в першу чергу Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 20 березня 1991 р. Даний закон надає НБУ широкі права щодо здійснення банківського нагляду за діяльністю банківських установ;

- другий рівень - це регулятивні правила, якими встановлено вимоги та обмеження, відповідно до повноважень банків. Дані правила затверджуються відповідними постановами Правління Національного банку України;

- третій рівень передбачає роз'яснення для служби банківського нагляду, які деталізують їх дії, відповідно до регулятивних правил та діючого законодавства” [19].

Нині в процесі свого функціонування українські комерційні банки виконують банківські операції та надають банківські послуги, тим самим охоплюють майже всі галузі економіки держави.

«Банківські операції це сукупність різних видів та напрямів діяльності у сфері фінансово-кредитних відносин з метою одержання прибутку» [46, с.504]. В свою чергу, за допомогою банківської послуги банківські операції стають більш зручнішими, вигідними як для банку так і для клієнта.

Банківська діяльність комерційних банків відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» включає такі банківських операції:

- “залучення на депозитні рахунки та вклади грошових коштів фізичних та юридичних осіб;

- розміщення залучених грошових коштів на власних умовах та на власний ризик;

- відкриття банківських рахунків клієнтам банку (фізичним та юридичним особам) та здійснення операцій по даних рахунках” [57, с. 568].

Функціонуючі банківські установи здійснюють ряд банківських операцій, які в залежності від розміщення в балансі банку поділяються на активні, пасивні та комісійні. Активні операції банку характеризують розміщення ресурсів банку з метою одержання доходів. Дані операції слід поділити на такі групи:

- “кредитні операції;

- інвестиційні;

- касові операції;

- інші активні операції” [38, с. 536].

Пасивні операції характеризують формування капіталу банку. Основними пасивними операціями є операції залучення грошових коштів клієнтів на депозитні рахунки та вклади.

В свою чергу комісійні операції пов'язані з посередницькою діяльністю банків. До них слід віднести інкасацію, касово-розрахункове обслуговування клієнтів, агентські та консультаційні послуги, зберігання валютних цінностей та інші.

«Банківські послуги - це діяльність банку в процесі якої створюються оптимальні умови залучення тимчасово вільних грошових коштів та задовольняються потреби клієнтів при банківських операціях та забезпечується отриманням прибутку. Банківські послуги - це супутні та додаткові послуги до основних видів діяльності банків, які призначені для покращення обслуговування банком своїх клієнтів» [8].

За допомогою банківських послуг створюються сприятливі оптимальні умови зростання прибутковості банку та задоволення потреб клієнтів. Вони виконують супутні функції по відношенню до банківських операцій.

Банківські установи функціонують згідно затвердженого статуту, який визначає основні напрями діяльності, види банківських операцій і послуг.

Згідно отриманих ліцензій українські банки можуть виконувати такі основні операції та надавати послуги:

- депозитні операції;
- кредитні;
- касово-розрахункові;
- інвестиційні;
- лізингові;
- консалтингові послуги;
- трастові послуги;
- валютні операції;
- та інші.

Класифікація банківських операцій та послуг проілюстрована на рис 1.2.

Рис. 1.2. Класифікація банківських операцій і послуг

В процесі своєї діяльності банки прагнуть забезпечити прибутковість банківських операцій. Залежно від того, що приносять банківські операції прибуток чи збиток, банківські операції можуть бути прибутковими або збитковими. Прибуток є кінцевим фінансовим результатом діяльності банківської установи, він виражає різницю між доходами та витратами банку. До яких слід віднести:

- процентні доходи (витрати);
- комісійні доходи (витрати);
- торговельний фінансовий результат(прибуток, збиток);
- інші доходи (витрати).

Варто зазначити, що банківський бізнес нині значно розширюється, банківські операції значно урізноманітнюються, удосконалюються банківські технології та комунікації, впроваджується комп'ютеризація та автоматизація банківських процесів.

Таким чином, в умовах ринкової економіки ключову роль відіграє банківська система. Функціонування банківської системи проходить ряд основних етапів свого встановлення та виконує ряд функцій. Специфічною особливістю банківської системи є її продуктивність. Саме вона забезпечує стабільність соціально-економічного розвитку країни за рахунок перерозподілу тимчасово вільних фінансових ресурсів. Акумулюючи вільні грошові кошти банк перетворює їх в робочі активи, які в подальшому сприяють розвитку економіки держави та приносять банку прибуток.

1.3. Роль банківської системи в розвитку економіки держави

У сучасних умовах господарювання формуються тісні взаємовідносини та виникають спільні інтереси між банками та господарюючими суб'єктами. Сьогодні банківський сектор не може розвиватися без власного активного розвитку та господарської активності реального сектора економіки. У той же час, підприємства, не співпрацюючи з банківськими установами, не можуть досягати певного успіху, підвищити свою ділову активність, забезпечити перспективний розвиток.

Відповідно, між комерційними банками та підприємствами виникають особливі взаємовідносини, банки виконують роль ділових фінансових посередників, підприємства стають їх клієнтами. Банки залучаючи вільні грошові кошти передають їх економічним агентам у тимчасове користування, тим самим забезпечують потребу підприємств в обігових коштах, перекривають касовий розрив та дефіцит власних фінансових ресурсів, сприяють подальшому розвитку господарської діяльності підприємств.

Роль комерційних банків постійно зростає, вони прагнуть зберігати своїх клієнтів та сприяють їх розвитку. Відповідно, сьогодні банки спроможні запропонувати своїм клієнтам різні банківські продукти та банківські послуги.

З метою забезпечення розвитку економіки держави банківські установи спрямовують свою діяльність на формування ресурсної бази, яка сприятиме

інвестиційній та кредитній активності банків. Ресурсна база банку формується із власних та залучених коштів. Саме власні кошти банку забезпечують його фінансову спроможність, дозволяють конкурувати із іншими банківськими установами. Зростання банківського капіталу є важливою передумовою розвитку економіки країни, адже банківські ресурси забезпечують активізацію економічних процесів.

Крім того, між банками та реальним сектором економіки виникають взаємопов'язані процеси. Результати розвитку економіки безпосередньо впливають на рівень ресурсного забезпечення банків, адже банки мобілізують вільні кошти суб'єктів реального сектору економіки та домогосподарств. Водночас, зміцнення ресурсного потенціалу банків забезпечує стає економічне зростання, кредитну активність банків, пожвавлення інвестиційної діяльності. Сформована ресурсна база дозволяє банкам здійснювати кредитування та інвестування суб'єктів господарювання, дозволяє формувати резерви та забезпечує відповідний рівень ліквідності банку.

Особливо сприяє розвитку реального сектора економіки банківське кредитування. Воно є основним видом активних банківських операцій. У сучасних умовах господарювання значна кількість господарюючих суб'єктів має фінансові проблеми пов'язані з нестачею власних фінансових ресурсів для здійснення виробничо-господарської діяльності. Оскільки власні фінансові ресурси є значно обмежені, підприємства в господарську діяльність залучають банківські кредити. Запозичені банківські кошти доповнюють фінансові ресурси підприємств і забезпечують фінансову підтримку вітчизняного виробництва.

Завдяки банківським позикам підприємства поповнюють нестачу власних обігових коштів, здійснюють оновлення активів, вкладають кошти у виробничий процес, в модернізацію та реконструкцію виробництва. Банківський кредит має багато переваг, однак, необґрунтоване його використання та платність, може супроводжуватися фінансовими ризиками та зниженням прибутковості підприємства.

Сьогодні підприємства мають ряд фінансових проблем пов'язаних з фінансуванням основних засобів. Слід зазначити, що більшість підприємств у виробничому процесі використовують морально застарілі та зношені основні засоби. Вирішення проблем оновлення активної частини основних засобів потребує великих капіталовкладень. Фінансові проблеми пов'язані із дефіцитом власних фінансових ресурсів та неможливістю залучення дорогих банківських кредитів не дозволяють вирішити існуючу проблему фінансового забезпечення оновлення основних засобів. У такому випадку банк може запропонувати лізинг.

Лізинг є альтернативним інструментом оновлення основних засобів та фінансування даного процесу.

Лізингові операції банку сприяють розвитку підприємництва, забезпечують оновлення, модернізацію та реконструкцію основних засобів. Лізинг є стимулом розвитку підприємницької діяльності, дозволяє здійснювати оновлення основних засобів; освоєння нових сучасних технологій виробництва, придбання сучасного дорогого обладнання. Лізинг має велике значення для підприємств, так як дозволяє зменшити втрати при освоєнні нової техніки, зменшує знос основних засобів, забезпечує покращення рівня технічного переозброєння, реконструкції та виробництва.

Лізинг - це найбільш вигідна форма кредитів для придбання активної частини основних засобів підприємств. Лізингові операції приносять банкам значний прибуток, який в банківських колах називають лізинговим.

“Широке використання банками кредитних та лізингових операцій допоможе подолати наслідки економічної нестабільності, відповідно банки покликані ширше залучати внутрішній капітал, мобілізувати тимчасово вільні кошти клієнтів для подальшого інвестування та кредитування економіки держави. Без банківської підтримки реального сектора економіки відновити економіку країни буде майже не можливо” [45].

В сучасних умовах все більше зростає необхідність кредитування економічного зростання. Тільки зовнішнє банківське фінансування потреб підприємств в грошових коштах може сприяти налагодженню вітчизняного

виробництва. Навіть попри те, що відсотки за користування кредитами залишаються високими, банківські кредити заповнюють нестачу власних обігових коштів господарюючих суб'єктів та обсяги капіталовкладення на здійснення модернізації виробництва та реструктуризації підприємств. В разі ефективного управління банківським кредитуванням можливе значне підвищення рівня рентабельності виробництва та зростання прибутку банку.

Зважаючи на те, що для відновлення економіки країни необхідно розвивати ефективні виробничі проекти та програми, інвестувати кошти в їх реалізацію банки повинні взяти на себе кредитування даних проектів та програм. При цьому з метою не допущення кредитних ризиків банки зобов'язанні здійснити вибір даних проектів, оцінити доцільність їх кредитування та контролювати їх забезпеченість та окупність.

Організація та стан розрахункових операцій, які проводяться через установи банків впливає на стан грошового обігу, на стан кредитних відносин, на фінансовий стан суб'єктів господарювання, на добробут населення країни. Оскільки останні відкривають в банках рахунки на яких зберігають свої грошові кошти і через які проводять розрахункові операції, оплачують різного роду рахунки, отримують позички, різні соціальні виплати, зарплату тощо.

Міжбанківські розрахунки здійснюються через систему СЕП. Через дану систему здійснюється сучасна надійна технологію обробки даних платежів, забезпечується повний контроль та надійність розрахункових операцій. Впровадження в банках автоматизації банківських операцій, сучасних програмно - технічних засобів обробки інформації сприяють підвищенню рівня надання банківських послуг, створенню повнофункціональної банківської системи, яка забезпечує економічний розвиток держави, бізнесових структур та добробуту населення.

Позитивним моментом для банківської системи України є підключення українських банків до загальносвітової комп'ютерної мережі платіжних систем. Це забезпечує своєчасне проведення міжнародних розрахунків, дозволяє на більш високому рівні проводити ЗЕД, виходити на світовий ринок.

Таким чином, функціонування банківської системи активно впливає на економічні, соціальні та політичні процеси держави, забезпечує її економічне зростання та соціальний розвиток. Через банківські операції та послуги установи банків забезпечують мобілізацію грошових коштів з метою їх подальшого перерозподілу в різні сектори економіки для забезпечення необхідним обсягом фінансових ресурсів реальний сектор економіки. З метою забезпечення економічного розвитку банківські інтереси тісно переплітаються із бюджетною та податковою політикою, політикою цін і прибутків, ЗЕД та міжнародними відносинами.

Висновки до 1 розділу

Банківську систему не слід розглядати, як випадкову сукупністю суб'єктів. В її структуру включаються ті складові, які виконують посередницьку роль та мають дозвільні документи на здійснення банківської діяльності. Банківська система є цілісною сукупністю суб'єктів, об'єднаних в єдину структуру. Всі складові даної системи перебувають у тісному взаємозв'язку і в окремих випадках можуть замінити один одного. У випадку, якщо відбувається ліквідація одного банку, його замінює інший, який може виконувати його функції і система продовжує функціонувати.

Банківській системі характерні специфічні риси і функції, які проявляються в призначенні її складових. Саме вона забезпечує стабільність соціально-економічного розвитку країни за рахунок перерозподілу тимчасово вільних фінансових ресурсів. Акумулюючи вільні грошові кошти банк перетворює їх в робочі активи, які в подальшому сприяють розвитку економіки держави та приносять банку прибуток.

Розгалужена банківська система забезпечує регулювання грошового обігу в державі, розподіл фінансових ресурсів, підтримує стабільність національної валюти, надає широкий спектр банківських послуг та банківських операцій. Банківська система знаходиться в постійному розвитку і вдосконаленні. Між

складовими системи виникають нові зв'язки. Ефективність банківської системи залежить від дотримання нормативно-законодавчих норм та пруденційних нормативів НБУ.

В сучасних умовах все більше зростає необхідність кредитування економічного зростання. Тільки зовнішнє банківське фінансування потреб підприємств в грошових коштах може сприяти налагодженню вітчизняного виробництва. В разі ефективного управління банківським кредитуванням можливе значне підвищення рівня рентабельності виробництва та зростання прибутку банку.

Функціонування банківської системи активно впливає на економічні, соціальні та політичні процеси держави, забезпечує її економічне зростання та соціальний розвиток. Через банківські операції та послуги установи банків забезпечують мобілізацію грошових коштів з метою їх подальшого перерозподілу в різні сектори економіки для забезпечення необхідним обсягом фінансових ресурсів реальний сектор економіки.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1. Еволюція становлення банківської системи України

Банківська система України пройшла довгий шлях становлення та свого розвитку. Важливим моментом є вивчення історії банківської діяльності України. Виникнення банків історично обумовлене потребою суспільства в посередницькій діяльності, потребою в обміні цінностей, які виконували роль грошей. У зв'язку із історичним перебуванням різних частин сучасної України у складі багатьох держав, розглянемо детальніше еволюцію банківництва в цих регіонах тогочасних держав.

Банківська справа на території Галичини була започаткована в епоху Середньовіччя, коли Галичина була у складі Речі Посполитої. Як відомо, Галичина в 1387 р. була приєднана до складу Польського королівства і стала складовою фінансово-господарського комплексу цієї країни, а в 1569 р. Галичина увійшла до Речі Посполитої. У той період банківська система Галичини формувалася та функціонувала відповідно до тенденцій розвитку банківської справи в Європі.

Першими банкірами на Галичині були багаті міщани. В той час роль банків виконували кредитні товариства, зазвичай, це були «побожні» банки, які виконували позичкові функції. Переважно вони видавали іпотечні та короткострокові кредити. «Побожні» банки створювались церковними організаціями, переважно єзуїтськими, позики надавались населенню за невисокими відсотковими ставками. Згодом у Львові почав функціонувати Вірменський побожний банк.

У XVIII ст. з розвитком торгівлі та промисловості почали формуватися банківські доми, функціями яких були прийом депозитів від багатих землевласників та надання позик населенню.

Створення банківських домів у період Речі Посполитої було пов'язано з розвитком ремесла та торгівлі. Банківські дома були посередниками при отриманні позики із-за кордону, а також вони надавали позики польським королям і містам. Такою позикою користувалося і місто Львів.

В кінці XVII початку XVIII ст. активно почалося використання депозитарних розписок, які дозволяли регулювати розрахунки між купцями. Однак, для розрахунків не вистачало золотих, срібних і мідних монет, тому в обігу з'явилися перші паперові гроші. Характерною особливістю банківських операцій того часу був низький правовий характер і юридичне оформлення.

Згодом почали створюватись банківські установи, які регулювали діяльність комерційних та приватних банківських установ. Ці установи виконували функції центральних банків.

Варто також зазначити, що у XVIII ст. банківська справа була ще слабкою і недостатньо розвинутою. Річ Посполита не мала власної банківської системи, але кредитні відносини були досить популярними і розвинутими. В Польщі період концентрації банківських капіталів припав на XVII століття.

В іншій частині України формування банківської системи відбулося в 1781 році в результаті появи на українських землях Державного банку російської імперії.

Банківські контори і відділення запрацювали в Одесі, Києві, Харкові, Полтаві Херсоні. В 1839 році була заснована перша контора державного комерційного банку в місті Києві, а в 1843 р. в Харкові.

В результаті проведеної реформи в Україні утворились місцеві спеціалізовані банки, зокрема 1864 році утворився Херсонський земельний банк, 1871- Харківський земельний банк.

Проте в XIX столітті українська банківська система не набула суттєвого розвитку, так як повністю була підконтрольна державі. Початок XX століття був сприятливий для розвитку банківської системи. Так в державі функціонували 3 контори Державного банку росії з 19 філіями. Поширеними в той час на території України були акціонерні банки, товариства взаємного кредиту (21), селянські

банки (149), міські банки (39), казначейства (114), позикові каси (65), приватні банківські контори.

В період становлення державності, а це припадало на 1917-1919 рр. почала реорганізовуватись банківська система України і формуватись національна грошова одиниця. Було випущено українські гроші - державний кредитний білет вартістю 100 крб.

В 1919 році Декретом Тимчасового селянського уряду банківська справа була визнана державною монополією, а всі банки були націоналізовані. В результаті кредитної реформи 1930-1932 рр. відбулася ліквідація банків недержавної форми власності.

В роки Другої світової війни продовжувалося централізоване державне управління банківською системою і аж до початку 70-х років Україна не мала автономної банківської системи.

Після проведеної банківської реформи у 1987 р. було утворено 6 банків, зокрема: Державний банк СРСР, Промбудбанк СРСР, Агропром банк СРСР, Житлосоцбанк СРСР, Зовнішньоекономічний банк СРСР та Ощадний банк СРСР. Особливо широкою в той час була мережа установ Будбанку та Державного банку, а також трудових ощадних кас. Банківські установи не були самостійними, а діяли як філії союзних банків.

Нова банківська система почала формуватися із створенням кооперативних комерційних банків. Перший такий банк «Таврія» було створено в 1988 р., а через рік в Києві утворився перший комерційний банк - Український Банк.

Важливим моментом в розвитку сучасної банківської системи було прийняття ВР України Закону України «Про банки та банківську діяльність» від 20.03 1991р. Саме даний Закон визначив порядок створення банків, їх правові основи та основні принципи діяльності. Так в роки незалежності банківська система України почала стрімко розвиватися.

В державі почала функціонувати дворівнева банківська система, при якій центральним банком став НБУ та було створено комерційні банки. Уже в 1992 році була повністю сформована банківська система України.

Однак, ринкові відносини значно вплинули на функціонування банківської системи. Українські банки перейшли з вузькоспеціалізованих в комерційні фінансові установи з широким спектром банківських послуг та банківських операцій. В результаті покращилась якість обслуговування клієнтів, вдосконалились банківські технології.

Для нормального функціонування банківської системи важливе значення має нормативно-законодавча база в банківській сфері, яка протягом всього періоду встановлення змінювалася та доповнювалася.

Таким чином, банківська система пройшла довгий еволюційний шлях становлення та розвитку. Довгий час дана система не функціонувала як самостійна, вона знаходилась під впливом банківської системи Польщі та РФ, які встановлювала свої правила, регулювали та контролювали українські банки, в той час, українські банківські установи були філіями російських банків. Тільки в роки незалежності банківська система України отримала незалежність і почала стрімко розвиватись.

2.2. Оцінка основних показників діяльності банків та їх вплив на економічний розвиток держави

Важливим чинником зростання економіки держави є надійна і потужна банківська система, від ефективності функціонування якої залежить економічний розвиток та інвестиційна активність в державі. В сучасних умовах економічної нестабільності зміцнення ресурсної бази комерційних банків головна передумова подолання кризи української економіки.

Банківська система відіграє важливу роль в економічній системі України. В цілому кількість банківських установ протягом періоду 2019-2023 р. була

змінною в сторону скорочення. Кількість банків, що функціонували в Україні протягом 2019-2023 рр. показана в табл.2.1.

«Всього на кінець 2023р. в Україні функціонувало 63 діючих банки. У 2023 р. було ліквідовано 4 банки: Форвард банк, Айбокс банк, Конкорд банк, Укрбудінвест банк. Сумарна їх частка складала менше 1% від активів платоспроможних банків, це не значно позначилось на роботі банківського сектора України. Частка чистих активів державних банків зросла на 3,1 в. п до 53,6%, а їх частка в коштах фізичних осіб на 4,1 в. п до 64,5%. Це відбулося за рахунок переходу Сенс Банку до державної власності в липні 2023р. Частка чистих активів 20 найбільших банків України знизилася на 1,7% до 93 %» [54].

Таблиця 2.1

Кількість банків України за 2019-2023 роки [54]

Назва	Роки періоду дослідження					Приріст (спад)
	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	
Кількість діючих банків	75	73	71	67	63	-12
з них з іноземним капіталом	35	33	33	29	27	-8
у т.ч зі 100% іноземним капіталом	23	23	23	22	19	-4

Для забезпечення дієвості функціонування українських банків необхідним є формування достатньої ресурсної бази. Капітал банків є їх фінансовим фундаментом, який дозволяє функціонувати банку та здійснює позитивний вплив на розвиток економіки, забезпечуючи надійність банківської системи.

Проілюструємо динамічні зміни капіталу банків України за останніх 5 років у Рис. 2.1.

Наведені дані на рис. 2.1 показали, що протягом 2019-2021 років українські банки нарощували обсяг капіталу відповідно з 199 921 млн. грн. в 2019р. до 255 514 млн. грн. в 2021 році. Паралельно зростав обсяг статутного капіталу з 470 712 млн. грн. до 481 535 млн. грн. В 2022 році капітал банків скоротився і склав відповідно 215 840 млн. грн. Така ситуація є причиною економічної кризи. Однак, в 2023 р. банки почали збільшувати обсяги капіталу і

на кінець року він зріс до 295 889 млн. грн. Приріст до попереднього року склав 80 049 млн. гривень. Темп росту до початку періоду 137%.

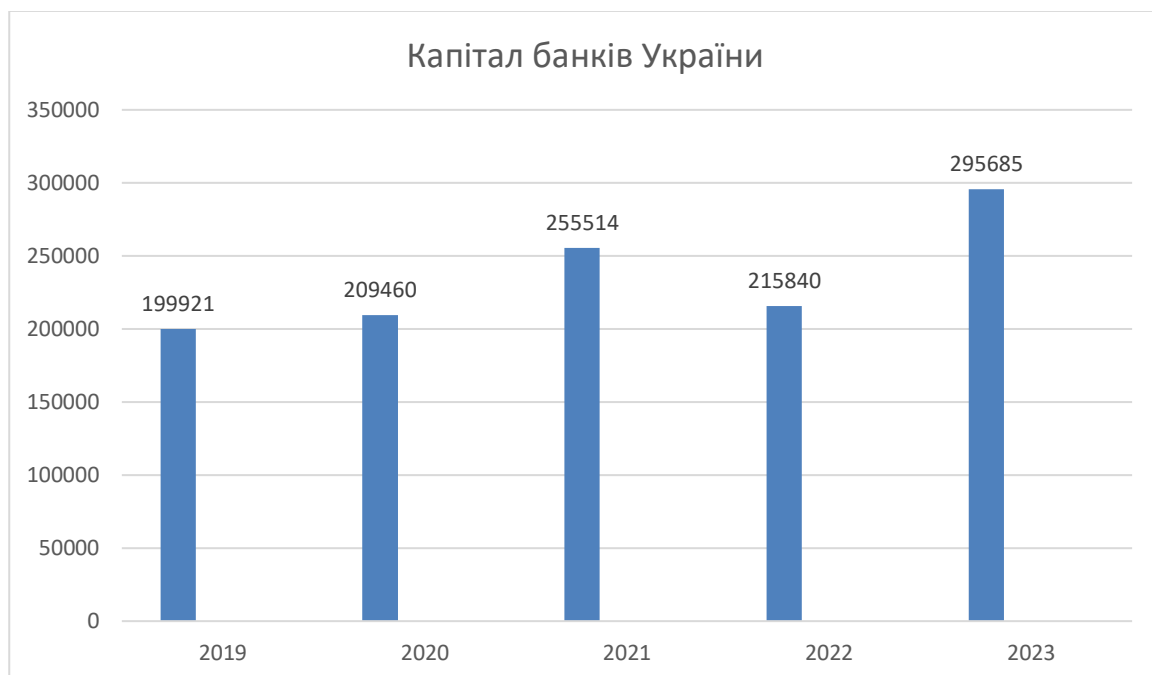

Рис. 2.1 Динаміка капіталу банків України за 2019-2023 роки, млн грн [54].

У 2022-2023 рр. спостерігався спад статутного капіталу банків, відповідно в 2022р. на 74 514 млн. грн. та на 2 270 млн. грн. в 2023р. Характерною особливістю даного періоду було те, що статутний капітал перевищував обсяг власного капіталу майже в двічі. Така ситуація була спричинена значним обсягом накопичених збитків банків за попередні роки, спадом економіки, недостатнім рівнем корпоративного управління, значною девальвацією гривні, військовим станом в державі.

У цілому статутний капітал формується засновниками банків, відповідно до затверджених вимог НБУ, з метою забезпечення ефективного функціонування банків. Однак, загально визнана вимога (60-80% власного капіталу банку повинен складати статутний капітал) не виконувалася, впродовж 5 років статутний капітал банків був більший їх власного капіталу.

Особливий вплив на зростання капіталу банку може спричинити прибуток. Однак впродовж останніх 5 років банківська система працювала нерівномірно, в

окремі періоди чистий прибуток банки не отримували, а інші періоди були прибутковими.

Позитивний вплив на розмір власного капіталу банку має залучення додаткового акціонерного капіталу, на основі емісії акцій або внесків засновників, однак і це стало мало можливим, так як в Україні мало розвинутий ринок цінних паперів. Можливим джерелом зростання обсягів капіталу банків може виступити використання субординованого боргу. Цей спосіб використовується багатьма банками, він дає можливість підвищити прибутковість, знизити витрати та дотримуватись економічних нормативів. Однак він не набув масового застосування, так як доступний тільки крупним банкам з гарною репутацією. З малими банками інвестори працювати не хочуть через високу ймовірність ризиків.

Таким чином, українським банкам при формуванні ресурсної бази доступними є внутрішні та зовнішні джерела формування. Аналіз залучення коштів із зовнішніх джерел фінансування важливо розпочати з визначення частки зобов'язання банків у валюті балансу.

Оскільки банки переважно працюють із залученими коштами, то як правило, частка їх зобов'язань в пасивах банків складає більше 80%.

Таблиця 2.2.

Динаміка зобов'язань та капіталу банків України
у 2019-2023 рр., млн. грн. [54]

	Роки періоду дослідження					Приріст (спад)
	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	
Зобов'язання банків	1293377	1613381	1797718	2135838	2648795	+512957
Капітал банку	199921	209460	255514	215840	295889	+95968
Валюта балансу	1493298	1822841	2053232	2351678	2944684	+593006
Частка зобов'язань в валюті балансу	86,6	88,5	87,6	90,8	90,0	-0,8

Частка зобов'язань у пасивах банків у 2020 р. зросла на 2,3%, при цьому абсолютне значення зобов'язань склало 1 613 381 млн. грн. У 2021 р. частки зобов'язань у структурі пасивів зменшилась до 87,6%, хоча абсолютне значення продовжувало зростати до 1 797 718 млн. грн. Зобов'язання

відповідно зростали в 2022 – 2023 р. р. Збільшення обсягу зобов'язань банків свідчить про зростання ділової активності банків та нарощування їх депозитного портфелю. Темпи росту зобов'язань банків склали в 2023р. до 2022р. - 124%.

Розглядаючи пасиви українських банків можна стверджувати, що впродовж 2019-2023 рр. спостерігалось їх зростання на кінець періоду на 1 451 386 млн. грн.. Накопичення коштів відбулося за рахунок зростання зобов'язань на 24%, а також зростанню капіталу банку на 48%, що в абсолютному значенні склало 95 968 млн. грн. Проаналізуємо також обсяги залучених коштів українськими банками від господарюючих суб'єктів, депозитні вкладення фізичних осіб, строкові вкладення інших банків та небанківських фінансових установ.

Таблиця 2.3

Структура залучених ресурсів українських банків
за 2019-2023 рр., млн. грн. [54].

Показники	Роки періоду дослідження					Приріст (спад)
	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	
Кошти суб'єктів господарювання	498157	646491	758434	889526	1260156	+761999
частка коштів суб'єктів господарювання, %	45,2	46,5	48,8	47,3	52,3	7,1
Кошти фізичних осіб	552115	681892	726898	933240	1083758	+531643
частка коштів фізичних осіб, %	50,1	49,1	46,8	49,6	45,0	-5,1
Кошти небанківських установ	26885	34704	41410	53188	61714	+34829
частка коштів не банківських фінансових установ, %	2,4	2,5	2,7	2,8	2,6	0,2
Строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, отримані від інших банків	23912	24235	24948	6457	6763	-17149
частка строкових вкладів, %	2,3	1,9	1,7	0,3	0,1	-2,2
Всього залучено вкладів	1101069	1389322	1551690	1880611	2412391	+803290

Як видно з даних табл. 2.3 в період 2019-2023 р. р. спостерігався значний ріст частки залучених коштів від юридичних осіб. Найбільшу частку серед

залучених коштів займають кошти залучені від суб'єктів господарювання, їх частка коливалась від 45,2% в 2019 р. до 52,3% в 2023р.

Частка сум депозитів фізичних осіб розміщених в банках зменшувалась від 50,1% в 2019 р. до 46,8 % в 2022 р. та до 45% в 2023р. Зменшення частки депозитів фізичних осіб пояснюється недовірою до банківських установ в період воєнного стану.

Незначною також була частка коштів небанківських фінансових установ та строкових депозитних вкладів інших банківських установ. Це свідчить про зниження залежності від міжбанківського кредитування. Можна зробити висновок, що менеджери банків проводили грамотну політику щодо формування ресурсної бази своїх банків.

Отже, можна стверджувати, що українським банкам характерна оптимальна структура ресурсної бази, яка дає змогу поєднувати високу надійність та стійкість ресурсної бази з невисокою їх вартістю.

Сьогодні банки зацікавлені у розширенні обсягів залучених депозитних коштів. Для цього банкам потрібно вдосконалювати старі й упроваджувати нові форми і методи залучення коштів вкладників, зокрема важливо активно використовувати рекламу, розширювати ділові контакти з клієнтами, пропонувати нові сучасні послуги, покращувати маркетинг тощо.

Для банків також важливо правильно розмістити мобілізовані ресурси, щоб вони працювали та приносили банкам прибуток, активно працювали на користь економіки держави.

Проаналізуємо активи українських банків за 2019-2023 роки (табл. 2.4).

Аналізуючи дані активів українських банків в період 2019-2023 рр. можна зробити висновок, що загальний обсяг активів не скоригований на резерви за активними операціями щорічно зростав із 1 981 594 млн. грн. в 2019 р. до 3 311 132 млн. грн. в 2023р., при цьому приріст складав 1 329 538 млн. грн.

Банки вигідно розміщували кошти в НБУ, відкривали кореспондентські рахунки в інших банках, здійснювали строкові вклади в інших банках та

надавали їм кредити, як в національній так і іноземній валюті. При цьому отримували винагороду у вигляді премії, що збільшувало доходи банків.

Таблиця 2.4

Активи банків України за 2019-2023 роки, млн. грн. [54].

Назва статей активів балансу	Роки періоду дослідження					Приріст (спад)
	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	
Активи	1493298	1822841	2053232	2251678	2944684	+1451386
Активи в іноземній валюті	492157	585493	583133	731006	830251	+338094
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	1981594	2205915	2358324	2716794	3311132	+1329538
Загальні не скориговані активи в іноземній валюті	717708	745787	678862	819633	922528	+204820
Готівкові кошти	56304	73174	75375	74760	79218	+22914
Банківські метали	369	572	384	156	120	-249
Кошти в НБУ	76126	37615	34973	82485	213489	+137363
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	118237	176041	172868	315085	348166	+229926
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	34995	50376	60096	51010	57439	+22444

Значний вплив на розвиток економіки країни та на збагачення самих банків мали видані кредити, адже за їх допомогою вдавалось нарощувати обсяги обігових коштів суб'єктів господарювання.

Фізичні особи отримавши кредит покращували своє фінансове становище та збільшували фінансові можливості купувати товари, послуги, роботи. Тим самим, сплачували при покупці податки до бюджету. Обсяги наданих клієнтам кредитів проаналізуємо у табл. 2.5.

З даних наведених в табл. 2.5 видно, що обсяг виданих кредитів не мав сталої тенденції. Так в 2019 році всього видано кредитів на суму 1 033 430 млн. грн. в 2020 році ця сума скоротилася в результаті економічної кризи, коли клієнти не мали впевненості у фінансовій можливості їх погашення.

Таблиця 2.5

Кредити надані клієнтам та вкладення в цінні папери
банками України за 2019-2023 роки, млн. грн. [54].

	Роки періоду дослідження					Приріст (спад)
	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	
Кредити надані клієнтам	1033430	960597	1065347	1036213	1024678	-8752
кредити, що надані органам державної влади	4724	11641	26973	24809	18349	+13625
Кредити надані суб'єктам господарювання	821936	749335	795513	801413	783690	-38246
Кредити надані фізичним особам	206737	199561	242633	209943	222590	+15853
Кредити надані небанківським установам	33	60	228	48	49	+16
Вкладення в цінні папери, довгострокові інвестиції та в цінні папери	539466	791373	829887	1022658	1466474	1412528

На початку 2021 року інтенсивність видачі кредитів покращилась і склала 1 065 347 млн. грн., хоча в наступні роки скоротилася до 1 024 678 млн. грн. в 2023 р.

Таблиця 2.6

Структура виданих кредитів клієнтам банками України
за 2019-2023 роки, % [54].

	Роки періоду дослідження					Приріст (спад)
	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	
Кредити надані клієнтам	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-
Кредити, що надані органам державної влади	0,4	1,2	2,5	2,4	1,7	+1,3
Кредити надані суб'єктам господарювання	79,5	78,0	74,7	77,3	76,5	-3,0
Кредити надані фізичним особам	20,0	20,7	22,7	20,49	21,69	+1,69
Кредити надані небанківським установам	0,1	0,1	0,1	0,01	0,01	-0,09

Дані табл. 2.5 та 2.6 наглядно продемонстрували факт того, що найбільші за обсягом кредити надавались суб'єктам господарювання їх частка в структурі виданих кредитів складала від 79,5 % (821 936 млрд. грн.) в 2019 р. до 76,5 %

(783 690 млн. грн.) в 2023р. Через кризу та військові дії скоротилась частка виданих кредитів у 2022р. до 74,7% (795 513 млн. грн.).

Частка виданих кредитів фізичним особам не мали сталої тенденції, якщо в 2019 році вона складала 20,0 % (206737 млрд. грн.), то у 2023 році досягла рівня 21,7% (222590 млн. грн.). Незначні за обсягом кредити надавались органам державної влади та небанківським установам.

Досить популярними серед клієнтів є програми мікрокредитування для бізнесу, які видаються на вигідних умовах, без застави, з мінімумом документів та без візиту до банку, їх погашення можливо здійснювати рівними частинами щомісячно.

Досить популярним є програма фінансової підтримки малого та середнього бізнесу «Доступні кредит 5-7-9%». Кредит надається для малого бізнесу, для ФОПів та юридичних осіб в розмірі до 50 млн. грн. на строк від 3 до 5 років залежно від цілей фінансування. Ставки 7% та 9 % можуть знижуватися при створенні нових робочих місць. Знижка складає 0,5% річних, але не нижче 5%. Даний кредит надається на придбання та модернізацію обладнання, купівлю основних засобів, транспортних засобів, придбання земельних ділянок, об'єктів нежилої нерухомості, впровадження заходів по енергоефективності для ОСББ та ЖБК.

Також передбачено ряд державних програм з метою фінансової підтримки бізнесу, так передбачено Дія кредит на бізнес, Агрокредити для малих та середніх господарств його розмір до 2 000 000 грн. повертання кредиту можливе із зібраного урожаю. Агрокредит на пільгових умовах надається на придбання аграріями насіння, палива, техніки та добрива. Від «Надії України» по програмі здійснюється фінансування всіх видів агробізнесу для вирощування зернових, овочевих та фруктових культур, бджільництва, тваринництва, розведення риби. Для великих підприємств передбачені кредити на придбання обладнання та устаткування, на будівництво промислових комплексів, приміщень цехів, складів, на придбання землі, техніки та інші інвестиційні цілі. Фізичним особам здійснюється оформлення кредитних карток в режимі он-лайн 24/7.

Через маркетплейс фінансових можливостей підприємці можуть обрати для себе необхідну фінансову програму, дізнатися детальні умови фінансування. Державою передбачено різні гранти центру підтримки підприємців, проект ДІА, бізнес гранти для розвитку власної справи. В умовах військового стану банками передбачено кредити для відновлення енергетики, на будівництво та облаштування газотурбінних, газопоршневих та біогазових генераційних установок.

Нині, значно зросла роль банківських установ у фінансуванні інвестиційних проектів. Основними напрямки банківського інвестування є:

- довгострокове фінансування реконструкції і реорганізації підприємств;
- фінансування капітальних вкладень;
- фінансування науково-дослідних робіт та введення в дію інновацій;
- вкладення в цінні папери, нерухомість, уставні фонди підприємств, дорогоцінні метали та інші матеріальні об'єкти, що приносять прибуток.

Обсяги довгострокових банківських інвестицій та вкладень в цінні папери проілюстровано на рис. 2.2.

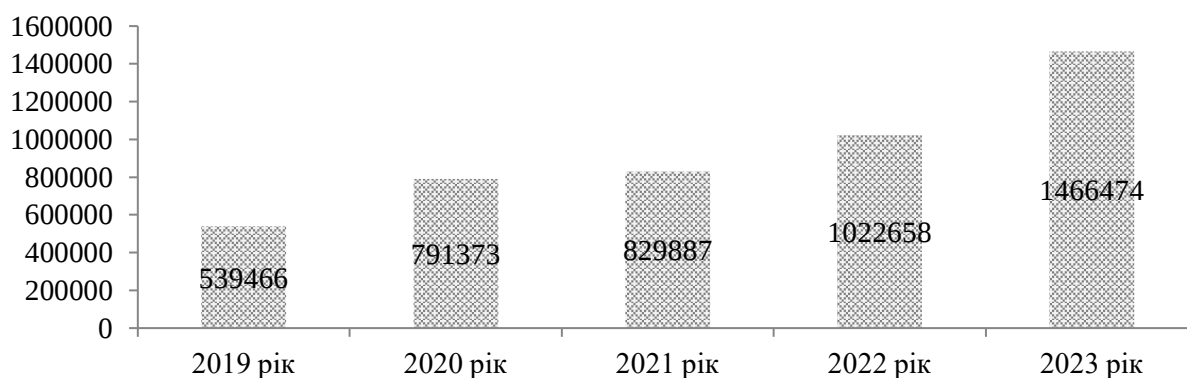

Рис. 2.2 Довгострокові банківські інвестиції та вкладення в цінні папери українськими банками у 2019- 2023рр., млн грн [54].

Інвестиційний портфель банків - це набір цінних паперів, які придбані для отримання доходів і забезпечення прибутковості. Управління портфелем передбачає підтримку рівноваги між ліквідністю та прибутковістю. Як видно з рис.2.2. інвестиційний портфель банків щорічно зростає впродовж періоду з 2019 р. до 2023 р. На кінець періоду в 2023 р. вкладення в цінні папери та

довгострокові інвестиції склали 1 466 474 млн. грн. в порівнянні з початком 2019 року зріс майже в тричі.

Таким чином, проведений аналіз діяльності банків України показав, що навіть по при важке становище в державі пов'язане з війною, банківська система працювала задовільно. Банки забезпечували мобілізацію ресурсів і формували свої капітали. Особлива увага банками приділялась вигідному розміщенню мобілізованих ресурсів. Тим самим банками видавались значні обсяги кредитів господарюючим суб'єктам та фізичним особам. Приймаючи участь в кредитуванні банки тим самим підтримували державні програми розвитку бізнесу в Україні та покращення добробуту населення.

2.3. Оцінка фінансової стійкості української банківської системи

“Важливим моментом організації та функціонування банківської системи України є оцінка фінансової стійкості банків, під якою слід розуміти здатність банківської системи протидіяти загрозам як зовнішнім так і внутрішнім та здатність банків відновлюватись в короткий період і утримувати, допустимий в межах норм рівень ризику” [32].

Стійкість банківської системи України неодноразово визначалася в період кризових потрясінь, які виникали як у вітчизняній так і міжнародній економіці. Однак, українська банківська система вперше зустрілася з такими негативними проблемами, які виникли у зв'язку з військовою агресією рф. Відповідно, в першу чергу, державі потрібно було забезпечити стабільне функціонування банківської системи, оскільки вона має важливе стратегічне значення, так як здійснює безпосередній вплив на економічні процеси та життєдіяльність країни. Варто зазначити, що в цих складних умовах воєнного стану банківська система втримала керованість системою та відносну безперебійність платіжної системи.

Проаналізуємо доходи та витрати українських банків за 2019-2023 рр. в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Доходи банків України за 2019-2023 роки, млн. грн. [26].

Назва статей активів балансу	Роки періоду дослідження					Приріст (спад)
	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	
ДОХОДИ	243102	250171	273863	357549	446362	+203260
процентні доходи	152954	147743	168746	217053	304437	+151483
результат від переоцінки та від операцій купівлі - продажу	16225	2507	-77	43482	30264	+14039
комісійні доходи	62057	70840	93162	85622	97061	+35004
інші операційні доходи	8147	6813	7488	8126	9955	+1808
інші доходи	2809	2705	3175	2413	2588	-221
повернення списаних активів	818	763	1370	853	2056	1238
ВИТРАТИ	184746	210445	196488	335628	363527	+178781
процентні витрати	74062	62895	51097	65358	103043	+28981
комісійні витрати	18096	24132	55186	35449	47084	+28988
інші операційні витрати	11790	16405	35186	7875	18469	+6679
загальні адміністративні витрати	62936	69437	18244	82434	92325	+29389
інші витрати	2379	2728	78293	5951	8605	+6226
відрахування в резерви	10714	31037	3448	121204	17813	+7099
податок на прибуток	4769	3811	6364	7356	76188	+71419
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК	58356	39727	77376	21921	82835	+24479

Дані наведені в таблиці 2.7 свідчать проте, що українські банки працювали прибутково у 2019-2023 рр, обсяг чистого прибутку зростав з 58 356 млн. грн. в 2019 р. до 77 376 млн. грн. в 2021р. Проте в 2022р він спав до 21 921 млн. грн. Це відбулось в результаті військових дій рф на території України. 2023р. дав кращі результати, чистий прибуток банків зріс до 82 835 млн. грн. Приріст до початку періоду дослідження склав 24 479 млн. грн. Темп росту 141,9%. При цьому доходи отримані банками характеризувалися зростанням. Приріст в 2023 р. склав 203 260 млн. грн. а темп росту 183,6%.

Витрати банків також зростали щорічно, за виключенням 2021р. це було позитивним моментом, хоча в подальшому вони значно зросли на кінець періоду майже двічі. Зростання витрат банків протягом періоду дослідження склало 178 781 млн. грн.

З метою забезпечення стійкості банківської системи України НБУ впроваджено в дію ряд нормативів, невиконання яких сигналізує про втрату платоспроможності та ліквідності банків. Національним банком України встановлені наступні пруденційні нормативи:

- норматив регулятивного капіталу банку (Н1);
- норматив достатності (адекватності) регуляторного капіталу Н2 (не менше 10%);
- норматив достатності основного капіталу Н3 (не менше 7%);
- норматив достатності регуляторного капіталу Н_{рк} (не менше 7,5%);
- норматив достатності капіталу 1 рівня Н_{к1} (не менше 7,5%);
- норматив достатності основного капіталу 1 рівня Н_{ок1} (не менше 5,625%);
- норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента Н7 (не більше 25%);
- норматив великих кредитних ризиків Н8 (не більше 8 кратного розміру регуляторного капіталу);
- норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами Н9 (не більше 25%);
- норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою Н11 (не більше 15%);
- норматив загальної суми інвестування Н12 (не більше 60%).

“У випадку, невиконання банками нормативів капіталу, банк зобов'язаний розробити заходи (програму капіталізації), винести їх на правління та на раду банку, розглянути питання реорганізації банку, шляхом приєднання чи злиття з іншими фінансово стійкими банками” [48].

Однак, встановлювати оптимальне визначення обсягу капіталу для кожного окремо банку немає потреби. Проте встановлення вимог нормативів капіталу виправдане: нестабільним економічним становищем України в умовах воєнного стану, міжнародною практикою застосування нормативів, високим рівнем ризикованості комерційних банків.

В залежності від розміру капіталу та рівнем його достатності банки поділяють на п'ять категорій:

- добре капіталізовані;
- достатньо капіталізовані;
- недокапіталізовані;
- значно недокапіталізовані;
- критично недокапіталізовані.

Дані додатку І, якому вказано значення економічних нормативів по системі банків України за 2019-2023 рр., показали, що в ці роки всі визначені економічні нормативи Н1, Н2, Н3, Н4, Н5, Н6, Н7, Н8, Н9, Н11, Н12 відповідали встановленим межам. На 2024 рік передбачено три додаткові нормативи, а саме: Нрк, Нк1, Нок1, які дозволять визначити достатність регуляторного капіталу, капіталу 1 рівня та основного капіталу 1 рівня.

Міжнародним валютним фондом розроблено методику оцінювання стійкості банківської системи, яка передбачає використання системи показників фінансової стійкості банків (табл. 2.8.).

Відповідно до наведених даних табл.2.7. слід зазначити, що банківська система України зуміла витримала наслідки кризових явищ, які виникли в результаті воєнних дій, причому, починаючи з четвертого кварталу 2022 р. була стійкою, в результаті могла покращити ряд індикаторів фінансової стійкості. Проблемною залишалася частка недіючих кредитів, яка постійно зростала. Відповідно, важливим завданням НБУ залишається її зниження.

Важливо зазначити, що майже всі індикатори фінансової стійкості банківської системи були майже аналогічними з показниками ряду європейських країн.

Коефіцієнти чистого стабільного фінансування та покриття ліквідності є найвищими серед окремих західних країн. Відсутніми в статистичній інформації починаючи з 4-го кв. 2022 року є дані співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань та частки ліквідних активів у загальній вартості

активів, зазначені індикатори були найвищими у нашій державі до 4 кварталу 2022 р.

Таблиця 2.8

Динаміка індикаторів фінансової стійкості української банківської системи за даними МВФ за IV кв. 2021 - II кв. 2023 р. [55]

Індикатор фінансової стійкості	IV кв. 2021	I кв. 2022	II кв. 2022	III кв. 2022	IV кв. 2022	I кв. 2023	II кв. 2023
Співвідношення регулятивного капіталу до зважених ризикових активів (ІФС 1)	18,0	18,0	17,2	18,9	19,7	20,8	23,8
Співвідношення регулятивного капіталу 1-го рівня до зважених ризикових активів (ІФС 2)	12,0	11,7	11,4	12,8	13,1	13,4	14,5
Співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу (ІФС 3)	13,8	11,8	18,9	24,5	34,4	32,0	27,4
Співвідношення капіталу 1-го рівня до активів (ІФС 4)	6,9	7,0	6,4	6,3	5,8	5,7	5,7
Співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів (ІФС 5)	31,7	27,1	29,7	33,6	38,1	38,8	38,9
Концентрація кредитів за видами економічної діяльності (ІФС 6)	69,4	66,2	68,2	67,7	66,8	65,9	65,4
Резерви під недіючі кредити (ІФС 7)	91,6	91,6	88,7	87,2	83,2	83,8	84,2
Норма прибутку на активи (ІФС 8)	4,5	0,0	-0,4	0,7	1,5	6,7	6,4
Норма прибутку на капітал (ІФС 9)	35,0	-0,3	-4,8	4,1	11,0	58,4	55,9
Співвідношення процентної маржі до валового доходу (ІФС 10)	53,1	57,0	55,3	50,7	52,1	56,4	57,9
Співвідношення непроцентних витрат до валових доходів (ІФС 11)	61,2	63,0	55,1	47,6	48,5	45,6	48,2
Частка ліквідних активів у загальній вартості активів (ІФС 12)	69,2	68,5	68,0	71,1	-	-	-
Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань (ІФС 13)	89,1	88,2	85,9	88,8	-	-	-
Співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу (ІФС 14)	30,7	34,2	34,4	43,7	45,6	49,8	42,2
Коефіцієнт покриття ліквідності (ІФС 15)	-	-	-	-	298,8	332,2	311,2
Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (ІФС 16)	-	-	-	-	164,6	175,1	192,9

На фінансову стійкість у банківської системи впливають різноманітні чинники. Загальну тенденцію впливу таких чинників визначає індекс фінансового стресу. Повна відсутність напруги виникає у випадку, якщо значення індексу від нуля до одиниці. Від одиниці і вище це найвищий рівень напруги, який вказує на рівень труднощів у системі. Даний показник інформує про поточну ситуацію і не дає прогнозів майбутніх ризиків. «За допомогою цього індексу можна оцінити глибину і тривалість коливань, провести

ретроспективний аналіз динаміки, визначити масштаб кризових явищ у фінансовій системі, а також оцінити ефективність застосованих антикризових заходів» [58]. Дані заходи розробляються безпосередньо НБУ.

Слід зазначити, що індекс фінансового стресу навіть в умовах повномасштабних воєнних дій не набув максимального значення. Відповідно, в 1 кв. 2022 року його значення складало 0,58 в. п., а в 4 кв. 2022 - 0,8 в. п. станом на кінець 2 кв. 2023 р. він знизився до 0,13 в. п.

Таким чином, в Україні з періоду початку воєнних дій НБУ та Кабміном приводяться заходи стабілізації банківської системи. Важливими механізмами регулювання стабільності банківської системи є:

- “зміна облікової ставки з 25% до 13%;
- скасування обмеження на встановлення валютного курсу;
- тимчасове зменшення ліміту на зняття готівки за кордоном з гривневих рахунків відкритих у банках-резидентах;
- скасування ряду митних пільг, які були впроваджені до початку воєнних дій;
- використання коштів від військових облігацій та ресурсів Національного банку із додатковим залученням кредитів від міжнародних фінансових організацій, а також двосторонніх кредитів і грантів;
- удосконалення механізму обов'язкового резервування залучених банками коштів, пом'якшення низки валютних обмежень з одночасним лімітуванням непродуктивного відпливу капіталу” [66].

“Національним банком України затверджено Концепцію відкритого банкінгу та Правила здійснення у 2023 році оцінки фінансової стійкості банків і всієї банківської системи України. Оцінка повинна проводитися в три етапи” [9]:

- проведення оцінки якості активів та достатності забезпечення кредитних операцій, проведення дієвого контролю за оцінкою заставного майна, забезпечення достовірності визначення нормативів достатності капіталу;
- застосування оцінок до тих кредитних операцій та активів, які не увійшли до вибірки;

- оцінка головних показників функціонування банку і пруденційних нормативів достатності його капіталу.

Таким чином, аналіз стійкості української банківської системи у військовий час засвідчив ефективність дії інструментів НБУ щодо регулювання банківської системи та дає сподівання на подальше зменшення впливу війни на банківську систему. Позитивним моментом в банківській сфері є впровадження відкритого банкінгу, що дозволяє наблизити вітчизняний банківський ринок до європейських стандартів. НБУ спрямовує роботу на зменшення неповернутих кредитів, на використання механізмів своєчасної інформації та достовірної оцінки кредитних ризиків з метою швидкої реструктуризації проблемних кредитів.

Висновки до 2 розділу

Провівши дослідження діяльності українських банків слід зазначити, що банківська система України пройшла довгий шлях свого встановлення, постійно змінювалася та вдосконалювалася.

За 2019-2023 роки українські банки посилено працювали над формуванням ресурсної бази, мобілізуючи вільні грошові кошти суб'єктів господарювання, фізичних осіб, небанківських фінансових установ. Капітал банків зростав протягом періоду дослідження, за виключенням 2022 року, в 2023 р. він досяг рівня 295 889 млн. грн.

Кошти залученні від суб'єктів господарювання були найбільш вагомим джерелом формування капіталу банків. Депозити фізичних осіб також характеризувалися щорічним зростанням і в 2023 році склали 1 083 758 млн. грн. Залучені кошти небанківських фінансових установ були незначними, хоча на кінець 2023р. склали 61 741 млн. грн.

Аналіз активів банків показав, як вигідно банки розміщували свої і мобілізовані кошти. Кредитування й інвестування виступили основними напрямками розміщення коштів. Здійснюючи кредитування банки приймали

безпосередню участь в розвитку економічних процесів держави та покращенні добробуту населення.

Протягом періоду дослідження банківська система зазнала труднощів, викликаних кризою і воєнними діями РФ на території України. Проте банки продовжували працювати, зберігаючи при цьому платіжну систему та виконуючи свої основні функції. За останні роки НБУ провів оцінку фінансової стійкості 20 найбільш платоспроможних банків. В цілому фінансова стійкість досліджуваних банків була задовільною, хоча на окремі моменти банкам потрібно звернути увагу розробивши заходи вирішення певних проблем.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

3.1. Проблеми та вплив обмежень на банківську систему України викликаних війною

З проблемами, які виникли у зв'язку з військовою агресією російської федерації, українська фінансова система зустрілася вперше. Банківська система, яка має важливе стратегічне значення і здійснює вплив на всі ланки життєдіяльності країни теж відчула негативні наслідки війни.

На початку широкомасштабного вторгнення банківська система втримала керованість та відносну безперебійність платіжної системи, вона опинилась на межі призупинення діяльності. Багато банківських відділень зачинились, у зв'язку з неможливістю виходу банківських працівників на робочі місця та покинення місця проживання на окупованих територіях. Спостерігалось масове зняття готівки з банкоматів, грабіж розбитих відділень та банкоматів – все це нанесло значний удар по банківській системі України. Всі негативні наслідки воєнного стану відчували не тільки банки, але й бізнесові структури та громадяни.

Однак, сьогодні, не зважаючи на труднощі викликані війною, банківська система продовжує функціонувати. Першочерговим завданням уряду в сфері фінансів стало забезпечення стабільного функціонування банківської системи. Відповідно, в державі було створено всі необхідні правові умови для формування банківського сектора пристосованого до умов війни. Банки забезпечують безперебійну роботу тих відділень, які знаходяться на територіях де не ведуться воєнні дії.

“Слід зазначити, що банківська система нині працює з певними обмеженнями, визначеними Постановою Правління Національного банку України № 18 від 24.02.2022 року «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану». Відповідно даної постанови обмеження

стосуються: роботи валютного ринку, зняття з рахунків клієнтів готівкових коштів, видачі іноземної валюти в готівкових коштах, встановлення офіційного курсу іноземної валюти тощо. Крім того, в даний момент були зняті обмеження, які стосувалися урядових платежів, здійснення безготівкових розрахунків, доступу до сейфових скриньок, поповнення банкоматів, перерахунків коштів ЗСУ тощо” [52].

Регулятивні заходи визначені Національним Банком України допомагають зберегти банківську систему, забезпечують відносну стійкість національної валюти та зберігають ділову активність ряду господарюючих суб’єктів в регіонах де не ведуться воєнні дії.

Діяльність банківської системи в умовах війни як і у звичайних умовах, базується на принципах права та моралі. Важливо, щоб в умовах війни банківська система зберігала традиційні принципи:

- “законність - це означає, що банківська система діє згідно законів України, правових документів та законодавчих актів;
- економічна самостійність - банки несуть повну економічну відповідальність за результати своєї діяльності, вони самостійно розпоряджаються власними і залученими ресурсами та майном, яке є у власності банків;
- незалежність діяльності - на дії банківських установ не можуть впливати органи державної влади та місцевого самоврядування, вони не мають права втручатися в діяльність банківських установ, за винятками визначеними законодавством;
- відповідальність банків за своїми зобов'язаннями розмежовується між банками та державою - держава не несе відповідальності за зобов'язаннями банків, банки не відповідають за зобов'язаннями держави;
- легальність здійснення банківських операцій та банківських послуг - визначається ліцензіями (дозволами) виданих НБУ комерційним банкам;

- дотримання комерційними банками економічних нормативів встановлених Національним банком України, направлених на забезпечення стабільності банківської системи на підтримку інтересів клієнтів;
- добровільний вибір клієнтами банківської установи;
- забезпечення виконання взятих зобов'язань” [29, с. 10-18].

В умовах війни важливо зберегти довіру клієнтів до банківського сектору. Нині можна стверджувати, що не зважаючи на війну населення України довіряє банківській системі, в деяких регіонах навіть спостерігалось збільшення залишків на рахунках фізичних осіб.

Це дозволило банківським установам здійснювати своєчасне виконання боргових зобов'язань перед клієнтами та забезпечити безперервність надання послуг. Слід також зазначити, що в зв'язку з припинення діяльності, зменшенням виручки, виплатою зарплати значно зменшились кошти юридичних осіб на територіях де ведуться воєнні дії. Під час війни робота банківських установ є дуже складною, проте банкам вдається забезпечити платежі населенню та бізнесу.

«Проблеми, з якими зіткнувся банківський сектор під час війни, призвели до суттєвих змін умов його функціонування, однак принципи функціонування банківської системи навіть у кризовому середовищі повинні залишатися незмінними. Однак, щоб зберегти достатній рівень довіри клієнтів, НБУ, як і кожна структурна одиниця банківської системи повинні були швидко розробити та впровадити низку заходів, щоб стабілізувати банківський ринок» [29].

Своєчасні заходи розроблені НБУ та дії банківських установ у перші місяці війни забезпечували зниження втрат у фінансовому секторі держави, не зважаючи на воєнні ризики збільшився у банках обсяг коштів клієнтів.

В умовах повномасштабної війни значно зменшився попит населення на кредити, попит на кредити для бізнесу зберігся на тому ж рівні, що був до війни. В період воєнного стану суттєво змінилася структура активів банківського сектору, відбулись також зміни в капіталі, через зменшення кількості банків.

В умовах війни з метою забезпечення стабільності функціонування банківської системи було запроваджено ряд відновлюваних заходів. В результаті яких, незважаючи на воєнний стан банки продовжували перерахування коштів на виплату заробітних плат, стипендій, пенсій та державних допомог.

Таблиця 3.1.

Проблеми функціонування банківської системи України в умовах війни [9]

Брак трудових ресурсів	В зв'язку з воєнними діями в багатьох регіонах України та небезпекою ракетних ударів по всій території країни, відбувається масове звільнення працівників банківських установ. Співробітники банків звільняються в зв'язку з закриттям відділень або за власним бажанням. Значна втрата трудових ресурсів завдала удару по банківській системі
Завислі платежі	Проблема «завислих платежів» з'явилася ще на початку війни, коли підприємства та установи намагалися достроково виплатити своїм працівникам заробітну плату чи перерахувати матеріальну допомогу. До сьогодні трапляються випадки затримки платежів з перерахуванням коштів на гуманітарні та оборонні цілі. Основною причиною таких затримок є недостатня кількість операційних працівників в банківських відділеннях в регіонах, які знаходяться на окупованих, деокупованих територіях, або в зоні бойових дій
Загроза кібератак	Станом на 4 серпня 2022 року росія здійснила 796 кібератак, значна частина яких стосувалася банківської системи України. Найбільша кількість кібератак спостерігалася в лютому-березні 2022 року. В зв'язку з цим торгові мережі змушені були продавати товари виключно за готівкові кошти. Ворожі хакери продовжують атакувати банківську систему, однак кількість кібератак значно нижча, ніж на початку повномасштабного вторгнення
Перевищення лімітів касових залишків	В торгових точках, АЗС та інших закладах, розташованих на територіях, які окуповані, деокуповані або знаходяться в зоні бойових дій, виникає проблема перевищення касових залишків. Вона пов'язана з припиненням послуг з інкасації готівки у зв'язку із загрозою мародерства. Таким чином, одні заклади приймають тільки готівку, а інші - платіжні картки
Арешт банківських рахунків	З цією проблемою зіткнулись боржники у виконавчих провадженнях. Система примусового стягнення в Україні модернізована. В першу чергу, вона передбачає арешт та блокування банківських карток боржників. В разі відсутності готівки такі особи не мають можливості розрахуватися картою. Будучи внутрішньо переміщеними особами, вони не мають можливості скористатися коштами, які надходять на рахунок від родини або держави. Варто зазначити, що держава частково вирішила проблему, розблокувавши рахунки особам, борг яких не перевищує 100 тис грн. Однак вирішити її повністю поки що не вдалось
Втрати за попередньо надані кредити	З початком війни в Україні забезпечення кредитування практично припинилось. Більшість кредитів, оформлених раніше фізичними чи юридичними особами, не будуть повернуті. Торгово-промислова палата України оголосила форс-мажор, який підтверджує неможливість виконання зобов'язань під час воєнного стану

У зв'язку з воєнними діями на території України різко зросли фінансові ризики, які також значно вплинули на фінансовий стан банківських установ.

Проблеми банківської системи України в умовах війни узагальнено О.В. Дзюблюком в таблиці 3.1.

“Сьогодні клієнти банків можуть знімати готівку, оплачувати рахунки, здійснювати перекази коштів, підтримувати Збройні Сили України навіть попри те що іде війна” [27].

Підчас війни мали місце значні банківські ризики, тому НБУ розробив чіткі заходи направлені на забезпечення стабілізації роботи банківської системи. На вимогу Національного Банку України плани дій були розроблені окремими банками, особлива увага приділялась боротьбі з кібератаками. Це забезпечувало безперервне проведення банківських операцій навіть в умовах війни. Українські банки та НБУ продовжують роботу направлену на управління ризиками, прогнозують їх ймовірну величину, розробляють заходи щодо зменшення витрат пов'язаних з даними ризиками.

Оскільки в умовах війни виникла проблема із зняттям готівки та обмеженими діями в цій сфері, уряд запропонував продовжувати розвивати безготівкову економіку. Банк дає можливість проводити автентифікацію громадян в Дії, навіть за умови фізичного руйнування банківської інфраструктури. НБУ здійснює популяризацію безготівкових розрахунків, оскільки навіть в умовах війни вони здійснюються без перебоїв та стабільно.

Проведення безготівкових розрахунків в умовах війни неможливе без системи електронних платежів. Громадяни мають можливість розраховуватися картою на всій території України, де не ведуться активні бойові дії. Також важливим моментом є те, що безготівкові рахунки можуть проводитися за кордоном в режимі 24/7.

Під час війни міжнародна фінансова підтримка відіграє значну роль і забезпечує стабільність банківської системи.

Таким чином, ефективне функціонування банківської системи в умовах війни є надзвичайно важливим, так як банки забезпечують платежі бізнесу та населення. Банківська система і в момент війни повинна функціонувати на загальновизнаних принципах: законності, незалежності, економічної

самостійності, дотримання нормативів НБУ, відповідальності за своїми зобов'язаннями, легальності банківських операцій, збереження довіри громадян до банківської системи тощо.

Основними проблемами, з якими зіткнулася банківська галузь під час війни є такі: брак кваліфікованих кадрів, перевищенням лімітів касових залишків, кібератаки, арешт банківських рахунків, зменшення активів банків, втрати за раніше виданими кредитами тощо. Для забезпечення стабільного функціонування банківської системи важливо популяризувати безготівкові рахунки, сприяти діджиталізації, розвивати ризик-менеджмент, заручитися міжнародною підтримкою, посилювати систему електронних платежів. Забезпечення вище названих заходів дозволить банківському сектору успішно виконувати свої функції і забезпечить подальший розвиток.

3.2. Європейський контекст розвитку банківських систем

Вдосконалення банківської системи України проводиться за допомогою цілого комплексу заходів розроблених урядом та НБУ та затверджених законодавчо. Важливим моментом в цьому напрямі є вивчення передового світового досвіду та його впровадження в практику українських банків. З метою визначення закономірностей характерних для банківської системи провідних країн світу розглянемо особливості банківських систем Великобританії, Франції та Швейцарії.

Банківська система Швейцарії є досить розгалуженою. На півтора тисячі мешканців країни припадає один банк. Всього в Швейцарії функціонує понад 550 банківських установ. Крім того, в країні успішно функціонує більше 160 філій іноземних банків. До складу банківської системи Швейцарії входять такі групи банків:

- першу групу представляє три великих банки;
- друга група представлена: ощадними, місцевими, кантонськими банками; основна їх функція - залучення коштів та кредитування;

- третя група – приватні банки, що управляють інвестиціями.

Крім банківських установ банківська система Швейцарії включає значну кількість фінансових компаній. Швейцарська банківська система характеризується високим рівнем контролю, який здійснюється Швейцарською банківською асоціацією, Національним банком та Федеральною банківською комісією.

Банківська система Франції також заслуговує уваги у нашому дослідженні. Вона є дворівневою, з високим рівнем державного регулювання банківського сектору. На першому рівні функціонує Банк Де Франс - центральний банк Франції; а до державних регулюючих органів відносять: Центральну кредитну раду, Комітет з кредитних установ, Комітет з банківської регламентації.

На другому рівні знаходяться: народні, універсальні та кооперативні банки, кредитні установи, товариства взаємного кредиту, фінансові компанії, каси муніципального кредиту. В банківській системі Франції успішно діє механізм взаємного контролю, проводиться єдина державна грошово - кредитна політика, виключається концентрація управління банківською системою однією структурою.

Банківська система Англії є однією з найстаріших і найрозвиненіших у світі. Вона займає ключову роль у функціонуванні глобальної економіки та фінансових ринків, забезпечуючи широкий спектр послуг для бізнесу, урядів і населення.

Банківська система Великобританії складається з кількох основних компонентів:

1. Центральний банк: Банк Англії (Bank of England) є центральним банком країни, який відповідає за монетарну політику, регулювання фінансової системи та забезпечення фінансової стабільності. Банк Англії контролює процентні ставки, проводить операції на відкритому ринку та забезпечує ліквідність і стабільність банківської системи.
2. Комерційні банки: у Великобританії діє безліч комерційних банків, які надають депозитні послуги, кредитування, розрахунки та інших

фінансових послуг. Найбільшими з них є HSBC, Barclays, Lloyds Banking Group та Royal Bank of Scotland.

3. Інвестиційні банки: інвестиційні банки, такі як Goldman Sachs і JPMorgan Chase, спеціалізуються на фінансуванні великих підприємств, злиттях і поглинаннях, а також на управлінні активами.

4. Небанківські фінансові установи: до цієї категорії належать страхові компанії, пенсійні фонди та кредитні спілки, які також відіграють важливу роль у фінансовій системі Великої Британії.

5. Регулятори: основними регуляторами банківської діяльності в Великобританії є Управління фінансового нагляду (Financial Conduct Authority, FCA) та Банк Англії. Вони забезпечують дотримання законодавства, захист прав споживачів та стабільність фінансової системи.

Численні функції, що виконує Банк Англії можна розділити на дві групи:

- прямі фахові обов'язки, що випливають із банківського статусу (депозитно-позикові, розрахункові й емісійні операції);
- контрольні функції, за допомогою яких держава здійснює втручання до грошово-кредитної системи, намагаючись впливати на перебіг економічних процесів.

Загалом існує безліч функцій, що покладені на Державний банк Великобританії, але усі вони покликані на досягнення трьох головних цілей:

- “Підтримка вартості національної валюти, головним чином за допомогою операцій на ринку, узгоджених з урядом, — іншими словами, здійснення грошової політики;
- Забезпечення стабільності фінансової системи через прямий контроль над банками й учасниками фінансових ринків Сіті і забезпечення стійкої й ефективної системи платежів;
- Забезпечення і підвищення ефективності та конкурентноздатності фінансової системи всередині країни і зміцнення позицій Лондонського Сіті як провідного міжнародного фінансового центру” [77].

В останні роки банківська система Великобританії зазнала значних змін завдяки технологічним інноваціям. Основні з них включають:

1. Фінансові технології (FinTech): Великобританія стала одним з лідерів у розвитку FinTech-компаній. Інноваційні рішення, такі як мобільні платежі, онлайн-банкінг і блокчейн-технології, змінили традиційний підхід до банківських послуг. Компанії, такі як Revolut і Monzo, пропонують клієнтам зручні та швидкі рішення для управління фінансами.

2. Блокчейн і криптовалюти: Технологія блокчейн знаходить все більше застосувань у банківській сфері. Вона забезпечує прозорість та безпеку транзакцій. Криптовалюти, такі як Bitcoin та Ethereum, також починають використовуватися в якості альтернативних засобів платежу.

3. Штучний інтелект (ШІ): Багато банків впроваджують рішення на основі штучного інтелекту для аналізу даних, автоматизації процесів і покращення обслуговування клієнтів. Чат-боти, що працюють на основі ШІ, стають популярними для надання консультацій та вирішення проблем клієнтів.

4. Кібербезпека: З ростом цифрових технологій значно зросли ризики кіберзлочинності. Банки Великобританії інвестують у новітні технології для захисту даних клієнтів і запобігання шахрайству.

5. Екологічні ініціативи: Сучасні банки також починають впроваджувати екологічно чисті практики у свою діяльність. Вони активно підтримують проекти з відновлювальної енергії та зменшення вуглецевого сліду, що стає важливим аспектом корпоративної соціальної відповідальності.

Банківська система Великобританії продовжує еволюціонувати завдяки впровадженню новітніх технологій та інновацій. Це дозволяє їй залишатися конкурентоспроможною на світовій арені і забезпечувати високий рівень обслуговування клієнтів. Незважаючи на виклики, які постають перед фінансовим сектором, такі як кіберзлочинність та регуляторні зміни, банківська система Великобританії має всі шанси на подальший розвиток і адаптацію до

нових умов. Звісно Україна має змогу імплементувати позитивний досвід розвитку британської банківської системи, із врахуванням власних особливостей функціонування.

Зокрема, НБУ поступово наближає регулювання банківського сектору України до стандартів та правил ЄС. Інтегруючи в світовий міжнародний простір банківська система успішно впроваджує передові світові технології здійснення банківських операцій, зокрема платіжних. Враховуючи отримання Україною статусу вступу до Євросоюзу НБУ починаючи з 2023 року перевів систему електронних платежів на версію СЕП - 4.0 побудовану на міжнародному стандарті при цьому міжбанківські операції здійснюються через СЕП-4 в режимі 24/7/365. ISO 20022 є основою функціонування європейських платіжних систем - це універсальний спосіб взаємодії різних автоматизованих систем учасників фінансових і торгових ринків у світі. СЕП дає можливість гармонізувати роботу банківського сектора з правилами Євросоюзу, відповідно забезпечує:

- проведення миттєвих переказів за версією СЕП - 4.1. при цьому скорочується швидкість оброблення документів, миттєво перераховуються кошти від платника до отримувача;
- приєднання України до Єдиної зони платежів у євро (SEPA) і дозволить здійснювати платежі у євро;
- реалізацію трекінг - сервіз для платежів, мультивалютності та інших інструментів.

НБУ успішно налагодив зв'язки з Європейською комісією, Європейським центральним банком, Європейським органом банківського нагляду та іншими інституціями. В 2024 році НБУ та Міжнародна фінансова корпорація підписала договори про співпрацю з метою розширення доступу малого та середнього бізнесу до фінансування. Співпраця відбуватиметься в двох напрямках:

- розвиток цифрових фінансових послуг та створення інфраструктури;
- регулювання проблемних активів.

В Україні успішно почав використовуватися новий міжнародний номер IBAN. Це стало суттєвим кроком до модернізації банківської системи

розрахунків. Спочатку IBAN дозволив звести міжбанківські розрахунки до єдиної форми, він використовувався лише в Європейському союзі. Нараз він використовується в 70 країнах світу. Україна долучилася до цього переліку і проводить реформу зі стандартизації банківських операцій, узгоджуючи формат із європейським. Новий формат пришвидшив проведення розрахункових операцій, скоротив кількість обов'язкових реквізитів для платіжних документів, відповідно тепер банку простіше ідентифікувати платника та одержувача коштів.

Крім цього, Нацбанк України урегулював питання визначення кваліфікованих електронних довірчих платежів, які надаються в ЄС, у банківській системі України під час здійснення переказу коштів.

Україна успішно запроваджує рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду, зокрема вимоги Базель 3. Базельський комітет з банківського нагляду це міжнародна організація з регулювання діяльності банківських послуг. Базельський комітет з банківського нагляду включає 45 членів – центральні банки та спостережні органи з 28 країн світу. Метою функціонування Базельського комітету є підвищення фінансової стабільності шляхом міжнародної співпраці у сфері регуляторної політики банків на світовій арені, встановлення стандартів банківського нагляду основним завданням Базельського комітету є посилення банківського регулювання та впровадження єдиних стандартів банківської діяльності у всьому світі. Впровадження стандартів Базельського комітету є важливим для України. воно сприятиме подоланню криз, допоможе Україні стати повноправним членом світової банківської системи. Виконання норм Базельських угод має значно зменшити кількість недобросовісних банків.

Таким чином, банківська система нашої країни використовує безліч заходів та впроваджує різні міжнародні механізми, щоб ефективно приєднатись до європейського банківського простору.

3.3 Перспективні шляхи подальшого розвитку української банківської системи

З метою покращення стану подальшого розвитку українських банківський сектор повинен провести ряд певних заходів:

- підвищити рівень ліквідності банків і провести заходи фінансового оздоровлення;
- оптимізувати структуру капіталу, активів та зобов'язань банків;
- забезпечити фінансову стійкість банків та позитивний їх вплив на розвиток економіки держави;
- забезпечити зростання регулятивного капіталу відповідно до обсягів активних та пасивних банківських операцій;
- розробити стратегічні напрями розвитку банківського сектору України;
- ширше впроваджувати сучасні технології обробки банківських операцій, автоматизувати банківські процеси;
- активізувати реорганізації банків через приєднання, злиття та закриття збиткових банківських установ.

Довіра населення до банківської системи посідає особливе місце серед факторів, що впливають на ефективність банківської діяльності. Відповідно банки повинні працювати над підвищенням довіри населення до банків, вживати стимулюючі заходи, так як від цього залежить обсяг накопичення коштів на депозитних рахунках банків.

У процесі покращення банківської діяльності досить важливо досягти ефективності, забезпечити фінансову безпеку і стабілізацію діяльності банків на довгострокову перспективу. Досягнення позитивних результатів можливе при нарощуванні ресурсної бази та скороченні залежності банків від зовнішніх джерел фінансування. При цьому банки повинні прагнути до збільшення рівня їх капіталізації, для цього важливо залучити якомога більше ресурсів, особливо це стосується грошових коштів населення, які можуть значно поповнити капітал банків.

Сьогодні ряд експертів вважають, що поза банківською системою на руках населення зберігаються досить солідні грошові суми коштів, за рахунок яких значно б зріс рівень капіталізації українських банків і досяг би рівня європейських країн. Крім того на рівні уряду повинні бути вжиті заходи, щодо легалізації доходів бізнесу, адже сьогодні тіньовий сектор процвітає, кошти бізнесу працюють поза банківською системою збагачуючи корупційні кола, а не працюють на економіку держави.

Сприяє зростанню рівня капіталізації банківської системи її консолідація, це можливо забезпечити через об'єднання, реорганізацію, та злиття банків. Відповідно необхідно розробити та впровадити нові фінансові методи та інструменти, які б сприяли стабілізації банківської системи до рівня європейських банківських систем, тому необхідно:

- удосконалити нормативно-законодавчу базу функціонування банківської системи;
- сприяти капіталізації банків та забезпечити зростання власного капіталу;
- запроваджувати банківських технології, які характерні для банківських систем європейських країн;
- розширяти спектр банківських послуг та операцій, впроваджувати нетрадиційні банківські операції;
- відновити довіру населення до банків, сприяти зростанню їх вкладів в банківських установах;
- забезпечувати максимальні обсяги прибутку банку через максимізацію доходів і зменшення витрат.

Оскільки основною метою створення та функціонування банківської системи є отримання прибутку, вся діяльність банківських установ повинна бути спрямована на досягнення цієї мети. В іншому випадку банківська система немає шансів на існування. Для максимізації обсягів прибутку, банкам необхідно збільшити обсяги доходів та скоротити витрати. Для цього важливо:

- Забезпечити зростання обсягів активних операцій, зосередивши всі зусилля на залученні грошових коштів клієнтів. Залучені кошти дозволять збільшити обсяги кредитного портфеля, який в подальшому принесе банкам відповідні процентні доходи. Банки повинні проводити зважену маркетингову та процентну політику, скоротити до мінімуму "непрацюючі" активи.

- Визначати ступінь допустимості та виправданості кожного ризику, більш посилено працювати над скороченням обсягів банківського ризику, при цьому проводити всебічний аналіз фінансового стану позичальників, вивчати їх репутацію, давати оцінку їх порядності.

- Залучати більш дешеві ресурси, що дозволить знизити рівень витрат, переглянути управлінські витрати та витрат на утримання апарату управління, скоротити не виправдані витрати.

- Забезпечити фінансову незалежність банків, збільшувати обсяги власних банківських ресурсів, що дозволить банкам збільшувати інвестиційний потенціал; створить прозорі умови конкуренції банківської системи, стимулюватиме інтеграційні процеси.

- Банки повинні продумано, вигідно, раціонально та ефективно розміщувати свої грошові кошти.

- Професійно працювати над виявленням резервів збільшення прибутку і можливостями його раціонального використання, особливу увагу приділяти фінансовому плануванню та прогнозуванню доходів, витрат та прибутку.

- Підвищити рівень ефективності управління банками, досить часто банки несуть значні витрати в результаті неузгоджених дій різних ланок управління.

- Забезпечити ефективне управління кредитними ризиками, сформувати достатні обсяги резервних та страхових фондів, які у випадку виникнення негативних наслідків зможуть зміцнити стабільність та надійність банків.

- Розширити сучасні ринкові операції, які зможуть принести додатковий прибуток, зокрема ф'ючерсні, трансфертні, лізингові, форвардні, валютні операції, опціони тощо.

Управляючи кредитним портфелем важливо розміщувати кошти враховуючи рівень прибутковості, ступінь ризику, забезпечення та своєчасність повернення. Видачу кредиту здійснювати в межах власних коштів, при цьому до кредитування залучати якомога більшу кількість клієнтів. А при необхідності вживати заходи по стягненню простроченої заборгованості та відсотки за користування кредитом.

Оскільки ризики несуть банкам значну небезпеку, необхідно вживати різні заходи по їх зниженню, не допускати збитків. При цьому досить важливо організувати щоденний контроль за рівнем ліквідності та платоспроможності, виявляти чинники які впливають на їхню зміну, а також створити інформаційну базу за допомогою якої проводити аналітичну роботу.

Досить важливим моментом в діяльності банків є підтримка стійкості депозитів. В зв'язку з цим слід налагодити банківський маркетинг, підвищити якість обслуговування клієнтів, зберегти надійність того, що клієнти продовжуватимуть працювати з даним банком.

У сучасному середовищі, в якому функціонує банківська система України обійтись без сучасних комп'ютерних технологій та автоматизації банківських процесів не можливо. Відповідно, в банках впроваджено автоматизовану інформаційно-аналітичну систему, яка допомагає в аналітичній роботі банків. Сьогодні всі банківські операції є автоматизованими, з широким використанням комп'ютерних технологій, досить широко використовується автоматизована система моніторингу фінансового стану банку, система електронних платежів, сучасні безпаперові комп'ютерні технології. В результаті значно зросла культура, швидкість та якість банківського обслуговування.

Банками використовуються банківські комп'ютерні технології. Так впроваджено: ІТ системи та процесинг, розвиваються безконтактні, безготівкові платежі, зростає в цифрових каналах кількість активних операцій, ТСО, АТМ.

Банківська комп'ютеризація прискорює швидкість обробки інформаційних потоків, сприяє прозорості, швидкості та зручності здійснення банківських операцій. Інвестуючи значні кошти в онлай та в офлайн технології банківського

бізнесу, банки вміло поєднали сучасний дизайн, відмінний банківський сервіс та найсучасніші комп'ютерні технології.

Комп'ютеризація банківської системи забезпечує:

- щоденну автоматизацію банківських операцій,
- полегшує ведення банківського обліку та складання банківської звітності;
- покращує комунікацію банківської системи;
- автоматизує через систему «банк –клієнт» взаємодію з клієнтами;
- забезпечує через кредитні картки та банкомати автоматизацію роздрібних операцій;
- покращує міжнародні та міжбанківські розрахунки;
- автоматизує проведення операцій з цінними паперами;
- дозволяє одержати миттєву та об'єктивну інформацію;
- мінімізує працю працівників банків, дозволяє проводити безпаперові платіжні операції;
- проводить обробку платежів в реальному часі;
- проводить прискорений обмін інформацією між банками, відділеннями, клієнтами банку;
- зменшує банківські ризики.

НБУ є важливим елементом банківської системи України. Відповідно, вдосконалення його діяльності впливає на всю банківську систему. НБУ розробив інституційну Стратегію Національного банку України до 2025 року [66]. Направлену на активізацію економічного зростання країни та на підвищення добробуту її громадян. Цей документ відповідає викликам сьогодення та сприятиме розвитку регулятора фінансового сектора України. Стратегічними напрямками розвитку є:

- сприяння відновленню та розвитку економіки;
- цифрові фінанси - як драйвер для цифрової економіки;
- інституційний розвиток та операційна досконалість НБУ.

НБУ відповідно до зазначеної Стратегії розвивається в статусі професійного та незалежного експерта, сучасного прозорого регулятора, драйвера інноваційного розвитку, незалежного гаранта макростабілізації та надійного захисника прав споживачів.

Таким чином, вдосконалення банківської системи України потребує постійної роботи над вдосконаленням законодавства, організаційної структури банків, впровадженням сучасних банківських технологій, елементів сучасного банківського маркетингу, що створить реальні умови конкурентоздатності банківського сектора України на світовому рівні.

Висновки до 3 розділу

Вивчення світового досвіду позитивно впливає на подальший розвиток банківської системи України. Використання позитивних моментів зарубіжної практики дозволило створити дієву банківську систему, яка характеризується стабільністю. Втручання РФ на територію України викликали певні труднощі, перш за все, було втрачено значну кількість клієнтів і кваліфікованих робітників у зв'язку з їх міграцією, почастишали кібератаки, спостерігалось перевищення лімітів кас, втрата попередньо виданих кредитів. Однак, банківська система продовжувала працювати і зберегла платіжну систему.

Україна успішно впроваджує в практику українських банків сучасні передові світові технології здійснення банківських операцій, зокрема комп'ютеризацію розрахункових операцій, що дозволяє успішно проводити розрахунки. Банками України використовуються сучасні банківські комп'ютерні технології. Так впроваджено: ІТ системи та процесинг, розвиваються безконтактні, безготівкові платежі, зростає в цифрових каналах кількість активних операцій, ТСО, АТМ.

Інтегруючи в міжнародний європейський простір банківська система успішно використовує міжнародні платіжні системи, налагоджуються зв'язки з Європейською комісією, Європейським центральним банком, Європейським

органом банківського нагляду та іншими інституціями. НБУ підписало договори про співпрацю з банківськими системами європейських країн з метою розширення доступу малого та середнього бізнесу до фінансування.

В Україні успішно почав використовуватися новий міжнародний номер IBAN. Це стало суттєвим кроком до модернізації банківської системи розрахунків. Починаючи з 2023 року НБУ перевів систему електронних платежів на версію СЕП - 4.0 побудовану на міжнародному стандарті. Це дозволило здійснювати міжбанківські операції через СЕП-4 в режимі 24/7/365. ISO 20022 є основою функціонування європейських платіжних систем. СЕП дає можливість гармонізувати роботу банківського сектора з правилами Євросоюзу. НБУ успішно виконує функцію наглядового органу за діяльністю комерційних банків, розробляє заходи, які сприяють їх діяльності в кризових умовах і покращенню функціонування всієї банківської системи.

ВИСНОВКИ

Банківська система є однією з найважливіших структур ринкової економіки. Банківська система – законодавчо визначена, чітко структурована та субординована сукупність фінансових посередників, які здійснюють банківську діяльність на постійній професійній основі і функціонально взаємозв'язані в самостійну економічну структуру.

Банківська система виконує ряд функцій: емісійну, трансформаційну, стабілізаційну, посередницьку. Саме вона поєднує інтереси банків та клієнтів. Без розвитку виробництва втрачається зміст функціонування банків, без функціонування банківської системи неможливий розвиток реального сектору економіки. Банківська система сприяє активізації економічної діяльності суб'єктів господарювання. Розвиток економіки неможливий без активного використання банківських ресурсів, оскільки комерційні банки володіють значним грошовим капіталом (власним та залученим).

Банківська система України є дворівневою, перший рівень представляє НБУ, другий – комерційні банки. НБУ є банком банків, основний емісійний центр, регулює і контролює грошовий обіг країни, забезпечує банківський нагляд за діяльністю комерційних банків.

Важливим фактором у функціонуванні банківської системи є законодавче забезпечення банківської діяльності. Відповідно процес законотворення має бути спрямований на поєднання інтересів банків та економічних суб'єктів. Ефективне використання банківських ресурсів забезпечить ріст вітчизняного виробничого потенціалу та дасть можливість поживлення підприємництва в країні. Розвиток економіки країни передбачає інтенсивне використання банківського кредиту у всіх сферах виробництва.

Ресурсна база українських банків на кінець досліджуваного періоду зросла з 1 999 921 млн. грн. до 295 889 млн. грн., приріст склав 95 968 млн. грн. Темп росту 148,0%. Значна частина коштів була мобілізована від суб'єктів господарювання. Депозити фізичних осіб складали майже 50% від усіх

залучених ресурсів, вони зросли на кінець періоду дослідження майже в двічі. Темпи росту склали 195,3,0%. Сприяючи економічним процесам держави банківські установи кредитують своїх клієнтів та інвестують кошти в дороговартісні інвестиційні проекти. На кінець 2023 р. суб'єктам господарювання було видано 783 690 млн. грн. банківських кредитів, фізичним особам кредитів видано на суму 222 590 млн. грн.

Оцінка фінансової стійкості окремих банків проведена НБУ показала, що показники стійкості банківської системи є задовільними.

Проведений аналіз функціонування банківської системи продемонстрував, що в період воєнного стану вона переживає значні потрясіння. Значні проблеми не дозволяють нормально працювати банківським установам на окупованих територіях. Посилився брак кваліфікованих кадрів, перевищувалися ліміти касових залишків, здійснювалися кібератаки, арешти банківських рахунків, зросли втрати за раніше виданими кредитами тощо. Однак, банківська система працює і виконує поставлені перед нею функції і завдання. В цілому доходи банківської системи за період 2019-2023рр. зросли майже вдвічі і на кінець 2023р. склали 446 362 млн. грн. Зростанням також характеризувалися витрати банків, в 2023 р. загальний обсяг витрат досяг рівня 363 527 млн. грн. Найбільшу частку у витратах склали процентні доходи 28,3%, комісійні витрати 13% та суми податку на прибуток 21%. Загалом за останні роки банківська система України отримує значні прибутки.

Значний вплив економічних та політичних факторів змушують вжити заходів щодо подальшого вдосконалення банківської системи та їх трансформування в європейський простір. В зв'язку з цим необхідно: сприяти нарощуванню ресурсної бази банківських установ, розширяти коло клієнтів банків, покращувати депозитну політику; забезпечити дієвий контроль за розміщенням капіталу; впроваджувати сучасні передові технології проведення банківських операцій; інтегруватися в європейський простір, впроваджувати в українську практику світові розрахункові системи та інший передовий досвід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик Б.П., Скірка А.Р. Аналіз ресурсного потенціалу банківської системи у період кризи. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2017. Вип. № 1. С. 63–76.
2. Алілуйко М.С. Сутність ресурсної бази банку та її взаємозв'язок із банківськими ресурсами та ресурсним потенціалом. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2019. №3. С.132-135
3. Аналіз банківської діяльності : Підручник / [А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.]; за ред. А. М. Герасимовича. К.: КНЕУ, 2014. с. 599
4. Банківські операції : навч. посіб. / Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Ю.П. Владика. Дніпро: Пороги, 2017. С. 253
5. Банківські операції : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / ДВНЗ «УАБС 420 НБУ»; [уклад. С. В. Башлай]. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 142 с.
6. Банківські операції. Навчальний посібник / К.Ф. Ковальчук, І.В. Вишнякова, Л.М. Савчук, І.Г. Сокиринська. К.: «Центр учбової літератури». 2021. 326 с.
7. Банківська система: навч. посіб. (Л.І. Катан, Н.І. Демчук, В.Г. Бабенко-Левада, Т.О. Журавльова); за ред. І.М. Мазур. Дніпро: Пороги, 2017. 444 с.
8. Банківська система: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.
9. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: Монографія / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. Тернопіль: «Вектор», 2012. 462 с.

10. Бондаренко Н.М. Сутність та класифікація кредитних операцій банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. Випуск 17. Частина 2. 2016. С.110-113.
11. Іванов С.В., Тенденції розвитку вітчизняного ринку банківських послуг. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2022. № 1(8). С.8
12. Варцаба В.І., Заславська О.І. Сучасне банківництво: теорія і практика: Навч. посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 364с.
13. Вербицька М.О. Базель III як реформа підходів до регулювання банківської системи. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2017. Випуск 45. С.42-48
14. Вдовенко Л. О. Рефінансування як механізм підтримки стабільності банківської системи. *Економіка. Фінанси. Менеджмент. Актуальні питання науки і практики*. 2018. №2. С. 8-14.
15. Волошко І.В. Завдання фінансової стратегії банку: дис. канд. економічних наук: 12.00.02. Суми, 2013. С.101-103.
16. Вовчак О.Д., Руцишин Н.М., Андрейків Т.Я. Кредит і банківська справа : підручник. К., 2018. 564 с.
17. Гуляєва Л.П. Сучасні підходи до визначення економічної сутності банку. *Теорії мікромакроекономіки. Збірник наук. праць професорсько-викладацького складу і аспірантів*. За ред. Мальчина Ю.М., Ніколенка Ю.В. 2018. Вип.28. С.106–115.
18. Гура О. Л., Крижановський О. О. Проблеми та перспективи функціонування банківської системи України. *Ефективна економіка*. 2020. №5.
19. Гроші та кредит: Підручник. 3-тє вид., перероб. І доп./ За ред. М.І. Савлука. К.: КНЕУ, 2012. 598 с.
20. Гроші та кредит: Підручник / За ред. проф. Б.С. Івасіва. Тернопіль: Картбланш, 2020. 379 с.
21. Дзюблюк О.В. Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки. К.: Поліграфкнига, 2017. 512 с.

22. Дзюблюк, О.В. Оптимізація управління активами і пасивами комерційного банку. *Фінанси України*. 2020. №5. С. 129-137.
23. Довідник банківських установ України, які мають банківську ліцензію. *Національний банк України: веб-сайт*. URL: <http://www.bank.gov.ua/> . 2019. (дата звернення 30.04.2024).
24. Овгань Ж. Базельські стандарти оцінювання адекватності власного капіталу банків. *Вісник ТАНГ*. 2015. № 5. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/B2.PDF> (дата звернення: 19.10.2024)
25. Дзюблюк О. Інноваційні напрями розвитку банківського бізнесу в умовах глобалізаційних змін економічного середовища. 2019. С. 176-179. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/39557/1/176-179%20%D0%94%D0%B7%D1%8E%D0%B1%D0%BB%D1%8E%D0%BA.pdf> (дата звернення: 15.10.2024)
26. Доходи та витрати банків. *Веб-сайт НБУ*. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 (дата звернення: 15.10.2024)
27. Дудченко В. Ю. Етапи формування та сучасні проблеми розвитку банківської системи України. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2022. Вип. 40. С. 99-108.
28. Д'яконова І.І. Історичні аспекти розвитку банківської системи України. *Економіка промисловості*. 2018. № 2. С. 10-18.
29. Еркес О. Калита О., Сундук Т. Банківська система України в умовах війни. *Економіка і суспільство*. 2022. № 144(4). С. 122–133. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2153> (дата звернення: 15.09.2024)
30. Забчук Г., Іванущак О. Ризики банківської системи України в умовах воєнного стан. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2022. № 1–2. С. 50–61.
31. Загорський В.С., Вовчак О.Д. Стратегія становлення банківської системи. *Фінанси України*. 2021. № 10. С. 132-138.

32. Жердецька Л.В., Ткач В.С. Банківська система у забезпеченні економічного зростання: теорія та емпіричний взаємозв'язок. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. Збірник наукових праць №7-8 (284-285), 2021. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2021/284-285/pdf/33-46.pdf> (дата звернення 21.09.2024)

33. Коваленко В.В. Діяльність банків і забезпечення сталого розвитку фінансового ринку України: монографія. Одеса: Видавництво Атлант», 2014. 358с.

34. Карчева Т.Г., Карчева О.Я. Ефективне управління активами і пасивами - необхідна умова фінансової стійкості банку. *Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1 : Економіка*. 2022. Вип. 1. С. 240-249. URL: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1502/15sovua1.pdf> (дата звернення 20.10.2024)

35. Коваленко В. В. Управління проблемними банками в системі забезпечення фінансової стійкості банківської системи. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2019. Вип. 4(2). С.67-72.

36. Коваленко Ю. М. Підвищення конкурентоспроможності банків в Україні: чинники інституційного впливу. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія "Економічні науки"*. 2017. № 2(80). С. 112 – 121.

37. Коверза В.С. Методологічні аспекти функціонування та розвитку банківської системи України в сучасних економічних умовах. *Економіка і суспільство*. 2018. № 18. URL https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/108.pdf (дата звернення 29.10.2024)

38. Копилук О. І., Музичка О. М. Банківські операції: навчальний посібник. 2-ге вид., випр. і допов. К.: ЦУЛ, 2022. 536. с.

39. Краснова І. В. Роль та місце банківської системи в забезпеченні економічного зростання в умовах фінансової інтеграції. *Інвестиції: практика та*

досвід. № 21. 2016. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/21_2016/13.pdf (дата звернення 10.11.2024)

40. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: Навчальний посібник К.: Тов-во “Знання”, КОО, 2017. 215 с.

41. Литвинюк О.В. Необхідність формування сучасного механізму управління активами та пасивами банківських установ. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2023. Т. 18, Вип. 1 (1). С. 226-229. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2023_18_1_\(1\)__51](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2023_18_1_(1)__51) (дата звернення 15.10.2024)

42. Майстренко С. В. Банківництво у стародавньому світі: історичний та релігійний аспекти URL: http://dspace.ubs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/816/1/Maistrenko_Bankind_in.pdf (дата звернення 18.11.2024)

43. Макаренко Ю.П. Хоруженко А.А. Управління активами і пасивами комерційного банку з метою підвищення ефективності їх використання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 24. С. 66-70.

44. Марич М.Г., Марич А.В. Оцінка фінансової стійкості комерційних банків України на сучасному етапі розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 17. С. 698-703. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/142.pdf> (дата звернення 8.10.2024)

45. Михайловська І. М., Олійник А. В. Банківські операції. Кредитно-модульний курс: навчальний посібник. Львів: Магнолія 2016, 2011. 646 с.

46. Міщенко С.Ю., Науменкова С.В. Банківська енциклопедія. К.: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. 504 с. (Інституційні засади розвитку банківської системи України).

47. Метлушко О. В., Павлова О. А. Євроінтеграційні процеси у банківській системі України: на перехресті досліджень і висновків. *Наука молода*. Тернопіль. 2022. № 22. С. 98-108

48. Мордань Є.Ю. Сутність, роль та значення банківської системи на сучасному етапі. *Сталий розвиток економіки. Всеукраїнський науково-*

виробничий журнал. №4. 2022. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/59094/7/Mordan%20_Sutnist_rol_ta_znachennia.pdf (дата звернення 20.11.2024)

49. Національний Конвент України щодо ЄС. URL: http://www.euconvention.org.ua/data/files/80_rg2s4rekom_140312.pdf (дата звернення 10.09.2024)

50. Ногина С.Н. Профатило Ю.А. Управління активними операціями комерційного банку. *Вісник КІБіТ*. 2021. № 2. С. 73-76.

51. Онікієнко С. В. Базельські угоди: протиріччя регулювання. *Економіка та держава*. 2013. № 9. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197275443.pdf> (дата звернення 20.10.2024)

52. Онищенко Ю.І Основні етапи еволюції банківської діяльності. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/265.pdf (дата звернення 5.08.2024)

53. Орзул О. Ю. Теоретичні аспекти взаємозв'язку банківської системи та економічного розвитку. *Ефективна економіка*. 2021. №. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5352> (дата звернення 10.09.2024)

54. Основні показники діяльності банків України. *Національний банк України: веб-сайт*. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798. (дата звернення 15.09.2024)

55. Офіційний сайт НБУ. URL <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 20.10.2024)

56. Панченко О.В. Аналіз та умови забезпечення ефективності діяльності банків в Україні. *Економіка, фінанси, банківська справа та освіта: актуальні питання розвитку, досягнення та інновації: матеріали VI Міжнародної наук.-практ. Інтернет-конф.* URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/51.pdf (дата звернення 25.10.2024)

57. Прасолова С.П. Вовченко О.С. Банківські операції: навч. посіб. та практ. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 568 с

58. Прасолова С.П. Ефективність банківської системи України: актуальні аспекти її регулювання. Колективна монографія. URL:

<http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/1376/1/%D0%A7%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%97%2012.pdf> (дата звернення 15.11.2024)

59. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000р. №2121-III. Документ 2121- 14, редакція 01.01.2017р. *Верховна рада України - веб-сайт*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення 19.09.2024)

60. Про Національний банк України : Закон України від 20 травня 1999 року № 679-14 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення 8.08.2024)

61. Прутська О. Сучасна політика НБУ щодо розвитку сталого фінансування. *Економіка та суспільство*. 2021. №34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/979> (дата звернення 21.11.2024)

62. Рац О.М. Дослідження ефективності функціонування банківських установ України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск № 47. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-67> (дата звернення 15.10.2024).

63. Рейтинг самих надійних банків України в 2023 році. *Форіншурер*. URL: <http://forinsurer.com/rating-banks> (дата звернення 29.10.2024)

64. Розвиток банківської системи в умовах формування нової архітектури фінансового ринку: монографія / За ред. В.В. Коваленко. Одеса: Видавництво «Атлант», 2022. 765с.

65. Рябініна Л.М., Няньчук Н.Ю., Ухлічева Л.І. Банківські операції: навчальний посібник. Одеса: ОДЕУ, 2021. 536с.

66. Стратегія національного банку України до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=Strategy_NBU_2021-2022.pdf (дата звернення 26.10.2024)

67. Фатюха В. В., Яришко О. В. Аналіз фінансових результатів банківського сектору України. *Ефективна економіка*. 2023. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6292>. (дата звернення 18.10.2024)
68. Фісюк Е. В., Коваленко Ю. М. Особливості розвитку банківської системи в Україні. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/307.pdf> (дата звернення 18.11.2024)
69. Управління ризиками банків : монографія у 2 томах. Т. 2: Управління ринковими ризиками та ризиками системних характеристик / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. 299 с.
70. Ходаківська В.П., Данілов О.Д. Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник. Ірпінь: Академія ДПС України, 2021. 501с.
71. Холодна Ю.Є., Рац. О. М. Банківська система : навчальний посібник, Х. : Вид. ХНЕУ, 2023. 316 с.
72. Шварц О.В. Удосконалення інструментарію управління активами і пасивами банку в умовах фінансової нестабільності. *Світ фінансів*. 2021. № 4. С. 33-39.
73. Шірінян, А. С., Шірінян Л. В. Конкурентоспроможність ринку банківських послуг України: фактор суперництва, тенденції та результати. *Економіка України*. 2019. № 6 (691). С. 18–38.
74. Шпильовий В.А. Підходи до класифікації банківських послуг. *Економіка та держава*. 2021. №1. С. 27- 30.
75. Щодо інтеграції банківської системи України до банківської системи Європейського Союзу. *НИСС*. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/777/> (дата звернення 21.10.2024)
76. Шуревич О.І. Ліквідність комерційних банків як чинник забезпечення стабільності банківської системи. *Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово-комунального господарства на сучасному етапі*: Матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. Харків, 24-26 травня 2017. С. 143–144.

77. Annual Report on BRICS' Social-Economic Development (2011). Ed. By Lin Yueqin, Zhou Wen. *Social Sciences Academic Press*. 2011-04-01. URL: <http://www.cemi.rssi.ru/mei/articles/brics-2011-ch3.pdf>. (дата звернення 19.11.2024)

78. Kvasnytska R., Matviichuk L., Dotsenko I., Kovalenko, Yu. Indicative Express-Estimation of Financial Security of Banking Activity. *Advances in Economics, Business and Management Research*. Vol. 95 P. 308–313.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Основні показники діяльності банків України				
				(млн грн)
Назва показника	01.04.2019# (A4)	01.07.2019 (A4)	01.10.2019 (A4)	01.01.2020 (A4)
1	4	7	10	13
Кількість діючих банків	77	76	76	75
з них: з іноземним капіталом	36	36	36	35
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	23	24	24	23
АКТИВИ				
Активи	1 341 271	1 357 333	1 373 584	1 493 298
Активи в іноземній валюті	465 290	471 142	469 674	492 157
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	1 888 169	1 891 673	1 875 840	1 981 594
з них: нерезиденти	176 866	204 940	212 560	222 423
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями) в іноземній валюті	744 603	736 432	706 574	717 708
Готівкові кошти	42 481	48 460	46 888	56 304
Банківські метали	358	358	356	369
Кошти в Національному банку України	48 276	51 310	49 993	76 126
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	79 873	113 898	111 766	118 237
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	40 183	34 717	41 598	34 995
Кредити надані клієнтам	1 099 595	1 089 708	1 051 680	1 033 430
кредити, що надані органам державної влади	2 770	2 758	3 173	4 724
кредити, що надані суб'єктам господарювання	894 924	883 869	841 290	821 936
кредити, що надані фізичним особам	201 834	203 041	207 197	206 737
кредити, надані небанківським фінансовим установам	67	40	20	33
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	470 490	438 715	460 764	539 466
Резерви за активними операціями банків (з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	552 805	539 967	506 844	492 229
Пасиви	1 341 271	1 357 333	1 373 584	1 493 298
Капітал	171 338	166 544	186 051	199 921
з нього: статутний капітал	469 365	469 672	470 387	470 712
Зобов'язання банків	1 169 933	1 190 789	1 187 533	1 293 377
Зобов'язання банків в іноземній валюті	556 729	548 574	540 117	568 621
Строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків	36 091	38 010	30 867	23 912
Кошти суб'єктів господарювання	390 778	403 637	430 252	498 157
Кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами)	515 925	527 739	517 434	552 115
Кошти небанківських фінансових установ	24 257	24 151	24 014	26 885
Довідково:				
Рентабельність активів, %	3,81	4,60	4,75	4,26
Рентабельність капіталу, %	31,29	37,86	38,32	33,45

ДОДАТОК Б

Основні показники діяльності банків України				
				(млн грн)
Назва показника	01.04.2020 (A4)	01.07.2020 (A4)	01.10.2020 (A4)	01.01.2021 (A4) #
1	4	7	10	13
Кількість діючих банків	75	75	74	73
з них: з іноземним капіталом	34	34	33	33
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	23	23	22	23
АКТИВИ				
Активи	1 564 275	1 589 647	1 707 732	1 822 841
Активи в іноземній валюті	584 735	550 782	605 290	585 493
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	2 095 334	2 090 283	2 172 012	2 205 915
з них: нерезиденти	306 895	269 579	309 982	241 695
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями) в іноземній валюті	855 372	786 799	817 898	745 787
Готівкові кошти	63 764	61 557	64 544	73 174
Банківські метали	310	412	628	572
Кошти в Національному банку України	59 231	47 727	53 259	37 615
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	192 140	181 084	207 654	176 041
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	40 147	36 637	50 120	50 376
Кредити надані клієнтам	1 108 052	1 038 212	1 027 681	960 597
кредити, що надані органам державної влади	4 367	5 037	6 082	11 641
кредити, що надані суб'єктам господарювання	885 238	820 902	806 104	749 335
кредити, що надані фізичним особам	218 411	212 250	215 467	199 561
кредити, надані небанківським фінансовим установам	36	23	27	60
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	524 111	610 563	655 152	791 373
Резерви за активними операціями банків (з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	535 647	505 323	469 089	388 477
Пасиви	1 564 275	1 589 647	1 707 732	1 822 841
Капітал	205 817	196 863	208 110	209 460
з нього: статутний капітал	470 733	473 474	480 401	479 932
Зобов'язання банків	1 358 458	1 392 783	1 499 622	1 613 381
Зобов'язання банків в іноземній валюті	650 604	619 171	662 492	648 020
Строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків	23 272	22 697	25 107	24 235
Кошти суб'єктів господарювання	516 145	532 883	592 459	646 491
Кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами)	610 451	625 979	649 223	681 892
Кошти небанківських фінансових установ	28 209	30 684	33 630	34 704
Довідково:				
Рентабельність активів, %	4,21	3,06	3,16	2,44
Рентабельність капіталу, %	30,75	22,91	24,40	19,22

ДОДАТОК В

(млн грн)

Назва показника	01.04.2021 (А4)	01.07.2021 (А4)	01.10.2021 (А4)	01.01.2022 (А4)
1	4	7	10	13
Кількість діючих банків	73	73	71	71
з них: з іноземним капіталом	33	33	33	33
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	23	23	23	23
АКТИВИ				
Активи	1 835 527	1 892 468	1 931 916	2 053 232
Активи в іноземній валюті	584 773	585 700	590 787	583 133
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	2 214 100	2 249 301	2 261 692	2 358 324
з них: нерезиденти	248 601	267 966	264 428	234 983
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями) в іноземній валюті	740 056	719 105	702 478	678 862
Готівкові кошти	70 082	71 783	74 268	75 375
Банківські метали	511	438	395	384
Кошти в Національному банку України	54 962	59 956	52 103	34 973
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	183 074	199 915	203 285	172 868
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	54 419	60 472	61 300	60 096
Кредити надані клієнтам	967 664	996 482	1 035 359	1 065 347
кредити, що надані органам державної влади	11 156	11 131	20 109	26 973
кредити, що надані суб'єктам господарювання	750 736	767 358	785 030	795 513
кредити, що надані фізичним особам	205 739	217 907	230 109	242 633
кредити, надані небанківським фінансовим установам	33	86	112	228
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	768 923	742 320	717 894	829 887
Резерви за активними операціями банків (з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	383 955	362 576	332 819	308 349
Пасиви	1 835 527	1 892 468	1 931 916	2 053 232
Капітал	216 715	208 924	230 542	255 514
з нього: статутний капітал	479 988	481 448	481 975	481 535
Зобов'язання банків	1 618 812	1 683 544	1 701 374	1 797 718
Зобов'язання банків в іноземній валюті	646 330	642 288	625 322	613 334
Строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків	23 661	25 799	23 636	24 948
Кошти суб'єктів господарювання	645 858	664 403	688 274	758 434
Кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами)	687 948	700 425	688 453	726 898
Кошти небанківських фінансових установ	36 690	37 995	40 871	41 410
Довідково:				
Рентабельність активів, %	2,40	3,26	3,67	4,09
Рентабельність капіталу, %	20,48	28,60	32,08	35,08

ДОДАТОК Г

Основні показники діяльності банків України				
				(млн грн)
Назва показника	01.04.2022 (А4)	01.07.2022 (А4)#	01.10.2022 (А4)#	01.01.2023 (А4)
1	4	7	10	13
Кількість діючих банків	69	68	67	67
з них: з іноземним капіталом	31	31	30	29
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	22	22	22	22
АКТИВИ				
Активи	1 970 145	2 042 918	2 167 555	2 351 678
Активи в іноземній валюті	554 369	574 955	695 425	731 006
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	2 253 425	2 355 761	2 535 267	2 716 794
з них: нерезиденти	217 554	289 837	357 839	416 904
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями) в іноземній валюті	618 039	647 577	797 960	819 633
Готівкові кошти	82 720	63 343	86 704	74 760
Банківські метали	255	166	133	156
Кошти в Національному банку України	48 861	55 726	63 497	82 485
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	176 180	229 720	270 613	315 085
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	22 797	34 618	49 642	51 010
Кредити надані клієнтам	1 070 449	1 055 583	1 094 485	1 036 213
кредити, що надані органам державної влади	26 927	26 273	27 107	24 809
кредити, що надані суб'єктам господарювання	793 002	793 598	836 452	801 413
кредити, що надані фізичним особам	250 416	235 659	230 848	209 943
кредити, надані небанківським фінансовим установам	103	52	79	48
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	740 294	767 898	842 072	1 022 658
Резерви за активними операціями банків (з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	287 121	316 915	371 921	369 936
Пасиви	1 970 145	2 042 918	2 167 555	2 351 678
Капітал	208 105	230 746	211 554	215 840
з нього: статутний капітал	407 046	406 441	406 196	407 021
Зобов'язання банків	1 762 041	1 812 172	1 956 001	2 135 838
Зобов'язання банків в іноземній валюті	582 237	617 869	747 494	799 056
Строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків	9 615	5 947	7 331	6 457
Кошти суб'єктів господарювання	677 101	723 597	791 315	889 526
Кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами)	767 878	786 554	861 163	933 240
Кошти небанківських фінансових установ	35 926	39 736	46 256	53 188
Довідково:				
Рентабельність активів, %	-0,03	-0,46	0,48	1,04
Рентабельність капіталу, %	-0,25	-4,09	4,28	9,68

ДОДАТОК Г

Основні показники діяльності банків України				
				(млн грн)
Назва показника	01.04.2023 (А4)	01.07.2023 (А4)	01.10.2023 (А4)	01.01.2024 (А4)*
1	4	7	10	13
Кількість діючих банків	65	65	63	63
з них: з іноземним капіталом	28	28	27	27
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	20	20	19	19
АКТИВИ				
Активи	2 427 669	2 562 123	2 647 624	2 944 313
Активи в іноземній валюті	784 157	779 998	764 883	830 251
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	2 794 495	2 924 954	3 005 073	3 310 762
з них: нерезиденти	476 454	484 940	493 920	534 751
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями) в іноземній валюті	871 450	865 291	850 191	922 528
Готівкові кошти	74 718	78 152	68 804	79 218
Банківські метали	180	139	144	120
Кошти в Національному банку України	196 000	198 618	201 934	213 489
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	342 477	342 701	320 795	348 166
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	69 926	61 560	65 620	57 439
Кредити надані клієнтам	1 001 784	983 259	1 001 014	1 024 678
кредити, що надані органам державної влади	22 677	20 825	19 670	18 349
кредити, що надані суб'єктам господарювання	772 714	753 942	765 748	783 690
кредити, що надані фізичним особам	206 342	208 379	215 545	222 590
кредити, надані небанківським фінансовим установам	52	113	50	49
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	993 565	1 150 726	1 235 776	1 466 474
Резерви за активними операціями банків (з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	371 126	366 842	362 150	371 346
Пасиви	2 427 669	2 562 123	2 647 624	2 944 313
Капітал	249 612	267 687	310 824	295 685
з нього: статутний капітал	405 108	405 358	404 719	404 751
Зобов'язання банків	2 178 057	2 294 437	2 336 800	2 648 628
Зобов'язання банків в іноземній валюті	835 477	837 184	802 761	867 623
Строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків	6 811	7 021	6 197	6 763
Кошти суб'єктів господарювання	978 917	1 084 788	1 101 005	1 260 156
Кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами)	944 563	969 090	1 004 166	1 083 758
Кошти небанківських фінансових установ	46 244	50 782	53 681	61 741
Довідково:				
Рентабельність активів, %	5,76	5,54	5,86	3,23
Рентабельність капіталу, %	58,77	56,01	56,85	30,20

ДОДАТОК Д

Доходи і витрати банків України				
(млн грн)				
Показники	січень- березень 2019*(А4)	січень- червень 2019 (А4)	січень- вересень 2019 (А4)	січень- грудень 2019 (А4)
ДОХОДИ	58 012	121 064	183 996	243 102
процентні доходи	37 921	76 490	115 477	152 954
комісійні доходи	13 968	29 114	45 440	62 057
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	3 766	10 370	14 774	16 225
інші операційні доходи	1 718	3 568	5 665	8 147
інші доходи	439	1 125	1 920	2 809
повернення списаних активів	200	398	718	909
ВИТРАТИ	45 109	90 027	135 644	184 746
процентні витрати	18 381	37 100	55 939	74 062
комісійні витрати	3 971	8 301	13 120	18 096
інші операційні витрати	2 567	5 545	8 035	11 790
загальні адміністративні витрати	14 111	29 560	45 156	62 936
інші витрати	265	697	1 141	2 379
відрахування в резерви	4 714	6 442	8 296	10 714
податок на прибуток	1 101	2 382	3 956	4 769
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	12 902	31 037	48 351	58 356
Структура доходів і витрат банків України, %				
Показники	01.04.2019	01.07.2019	01.10.2019	01.01.2020
ДОХОДИ	100,0	100,0	100,0	100,0
процентні доходи	65,4	63,2	62,8	62,9
комісійні доходи	24,1	24,0	24,7	25,5
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	6,5	8,6	8,0	6,7
інші операційні доходи	3,0	2,9	3,1	3,4
інші доходи	0,8	0,9	1,0	1,2
повернення списаних активів	0,3	0,3	0,4	0,4
ВИТРАТИ	100,0	100,0	100,0	100,0
процентні витрати	40,7	41,2	41,2	40,1
комісійні витрати	8,8	9,2	9,7	9,8
інші операційні витрати	5,7	6,2	5,9	6,4
загальні адміністративні витрати	31,3	32,8	33,3	34,1
інші витрати	0,6	0,8	0,8	1,3
відрахування в резерви	10,5	7,2	6,1	5,8
податок на прибуток	2,4	2,6	2,9	2,6
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	x	x	x	x

ДОДАТОК Е

Доходи і витрати банків України				
(млн грн)				
Показники	січень- березень 2019 (А4)	січень- червень 2020 (А4)	січень- вересень 2020 (А4)	січень- грудень 2020 (А4)*
ДОХОДИ	65 346	128 620	189 535	250 171
процентні доходи	38 769	75 122	111 195	147 743
комісійні доходи	16 308	31 154	49 327	70 640
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	7 742	17 818	21 850	21 507
інші операційні доходи	1 824	3 152	4 857	6 813
інші доходи	482	968	1 767	2 705
повернення списаних активів	222	406	538	763
ВИТРАТИ	49 225	104 830	151 930	210 445
процентні витрати	17 899	34 193	49 128	62 895
комісійні витрати	5 518	10 651	17 002	24 132
інші операційні витрати	2 986	6 716	11 013	16 405
загальні адміністративні витрати	16 554	32 805	49 661	69 437
інші витрати	448	904	1 458	2 728
відрахування в резерви	4 683	17 823	20 854	31 037
податок на прибуток	1 137	1 738	2 813	3 811
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	16 121	23 790	37 604	39 727
Структура доходів і витрат банків України, %				
Показники	01.04.2020	01.07.2020	01.10.2020	01.01.2021
ДОХОДИ	100,0	100,0	100,0	100,0
процентні доходи	59,3	58,4	58,7	59,1
комісійні доходи	25,0	24,2	26,0	28,2
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	11,8	13,9	11,5	8,6
інші операційні доходи	2,8	2,5	2,6	2,7
інші доходи	0,7	0,8	0,9	1,1
повернення списаних активів	0,3	0,3	0,3	0,3
ВИТРАТИ	100,0	100,0	100,0	100,0
процентні витрати	36,4	32,6	32,3	29,9
комісійні витрати	11,2	10,2	11,2	11,5
інші операційні витрати	6,1	6,4	7,2	7,8
загальні адміністративні витрати	33,6	31,3	32,7	33,0
інші витрати	0,9	0,9	1,0	1,3
відрахування в резерви	9,5	17,0	13,7	14,7
податок на прибуток	2,3	1,7	1,9	1,8
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	x	x	x	x

ДОДАТОК Є

Доходи і витрати банків України (млн грн)				
Показники	січень- березень 2021 (А4)	січень- червень 2021 (А4)	січень- вересень 2021 (А4)	січень- грудень 2021 (А4) ²
ДОХОДИ	55 471	124 134	194 966	273 863
процентні доходи	38 153	78 849	122 064	168 746
комісійні доходи	19 730	41 724	66 416	93 162
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	-5 087	-3 054	-2 396	-77
інші операційні доходи	1 512	3 977	5 347	7 488
інші доходи	849	2 080	2 577	3 175
повернення списаних активів	314	557	958	1 370
ВИТРАТИ	44 536	94 057	143 555	196 488
процентні витрати	12 714	25 306	38 060	51 097
комісійні витрати	7 312	15 417	24 881	35 186
інші операційні витрати	2 896	7 703	11 495	18 244
загальні адміністративні витрати	18 007	36 416	55 037	78 293
інші витрати	447	1 265	2 159	3 855
відрахування в резерви	1 951	5 447	7 655	3 448
податок на прибуток	1 208	2 502	4 268	6 364
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	10 935	30 077	51 411	77 376
Структура доходів і витрат банків України, %				
Показники	01.04.2021	01.07.2021	01.10.2021	01.01.2022
ДОХОДИ	100,0	100,0	100,0	100,0
процентні доходи	68,8	63,5	62,6	61,6
комісійні доходи	35,6	33,6	34,1	34,0
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	-9,2	-2,5	-1,2	-0,03
інші операційні доходи	2,7	3,2	2,7	2,7
інші доходи	1,5	1,7	1,3	1,2
повернення списаних активів	0,6	0,4	0,5	0,5
ВИТРАТИ	100,0	100,0	100,0	100,0
процентні витрати	28,5	26,9	26,5	26,0
комісійні витрати	16,4	16,4	17,3	17,9
інші операційні витрати	6,5	8,2	8,0	9,3
загальні адміністративні витрати	40,4	38,7	38,3	39,8
інші витрати	1,0	1,3	1,5	2,0
відрахування в резерви	4,4	5,8	5,3	1,8
податок на прибуток	2,7	2,7	3,0	3,2
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	x	x	x	x

ДОДАТОК Ж

Доходи і витрати банків України (млн грн)				
Показники	січень- березень 2022 (А4) ¹	січень- червень 2022(А4) ^{1,2}	січень- вересень 2022(А4) ²	січень- грудень 2022(А4) ¹
ДОХОДИ	70 938	147 846	255 080	357 549
процентні доходи	46 064	93 757	151 024	217 053
комісійні доходи	19 847	37 468	59 804	85 622
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	2 141	11 997	37 100	43 482
інші операційні доходи	2 294	3 577	4 794	8 126
інші доходи	363	720	1 666	2 413
повернення списаних активів	229	328	692	853
ВИТРАТИ	71 091	152 493	247 710	335 628
процентні витрати	13 392	27 256	45 386	65 358
комісійні витрати	9 047	16 534	24 955	35 449
інші операційні витрати	4 059	7 622	12 340	17 875
загальні адміністративні витрати	21 841	40 013	58 562	82 434
інші витрати	1 139	1 997	3 185	5 951
відрахування в резерви	21 558	57 866	98 973	121 204
податок на прибуток	53	1 205	4 309	7 356
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	-152	-4 647	7 370	21 921
Структура доходів і витрат банків України, %				
Показники	01.04.2022	01.07.2022	01.10.2022	01.01.2023
ДОХОДИ	100,0	100,0	100,0	100,0
процентні доходи	64,9	63,4	59,2	60,7
комісійні доходи	28,0	25,3	23,4	23,9
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	3,0	8,1	14,5	12,2
інші операційні доходи	3,2	2,4	1,9	2,3
інші доходи	0,5	0,5	0,7	0,7
повернення списаних активів	0,3	0,2	0,3	0,2
ВИТРАТИ	100,0	100,0	100,0	100,0
процентні витрати	18,8	17,9	18,3	19,5
комісійні витрати	12,7	10,8	10,1	10,6
інші операційні витрати	5,7	5,0	5,0	5,3
загальні адміністративні витрати	30,7	26,2	23,6	24,6
інші витрати	1,6	1,3	1,3	1,8
відрахування в резерви	30,3	37,9	40,0	36,1
податок на прибуток	0,1	0,8	1,7	2,2
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	x	x	x	x

ДОДАТОК 3

Доходи і витрати банків України (млн грн)				
Показники	січень- березень 2023 (А4)	січень- червень 2023 (А4)	січень- вересень 2023 (А4) ³	січень- грудень 2023(А4)*
ДОХОДИ	104 435	209 812	326 765	446 804
процентні доходи	68 146	140 945	221 721	304 437
комісійні доходи	23 501	47 234	70 479	97 061
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	10 588	16 296	23 816	30 264
інші операційні доходи	1 536	3 439	7 868	8 364
інші доходи	422	1 164	1 478	4 621
повернення списаних активів	242	734	1 403	2 056
ВИТРАТИ	70 080	142 164	216 910	364 124
процентні витрати	21 932	47 324	75 153	103 043
комісійні витрати	10 522	21 632	33 743	47 084
інші операційні витрати	4 266	9 262	12 228	18 481
загальні адміністративні витрати	20 925	43 075	65 166	92 325
інші витрати	1 755	3 842	5 923	8 727
відрахування в резерви	3 958	4 595	5 696	17 813
податок на прибуток	6 723	12 435	19 001	76 650
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	34 355	67 648	109 855	82 680
Структура доходів і витрат банків України, %				
Показники	01.04.2023	01.07.2023	01.10.2023	01.01.2024
ДОХОДИ	100,0	100,0	100,0	100,0
процентні доходи	65,3	67,2	67,9	68,1
комісійні доходи	22,5	22,5	21,6	21,7
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	10,1	7,8	7,3	6,8
інші операційні доходи	1,5	1,6	2,4	1,9
інші доходи	0,4	0,6	0,5	1,0
повернення списаних активів	0,2	0,3	0,4	0,5
ВИТРАТИ	100,0	100,0	100,0	100,0
процентні витрати	31,3	33,3	34,6	28,3
комісійні витрати	15,0	15,2	15,6	12,9
інші операційні витрати	6,1	6,5	5,6	5,1
загальні адміністративні витрати	29,9	30,3	30,0	25,4
інші витрати	2,5	2,7	2,7	2,4
відрахування в резерви	5,6	3,2	2,6	4,9
податок на прибуток	9,6	8,7	8,8	21,1
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	x	x	x	x

ДОДАТОК І

Значення економічних нормативів по системі банків України за 2019 рік ☐							
							(%)
№ з/п	Норматив		За станом на				
			01.12.2019	01.12.2020	01.12.2021	01.12.2022	01.12
1	H1	Регулятивний капітал (млн грн)	147 073,2	181 880,5	213 309,3	210 409,1	269 881,7
2	H2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10 %)	18,72	21,63	21,44	19,16	25,41
3	H3	Норматив достатності основного капіталу (не менше 7%)	13,28	15,51	14,45	13,08	14,67
4	H6	Норматив короткострокової ліквідності (не менше 60 %)	94,40	88,55	89,36	...	...
5	H7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25 %)	17,32	19,85	19,40	18,95	14,55
6	H8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	120,54	84,60	70,75	88,08	58,14
7	H9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25 %)	7,23	3,80	4,25	3,65	2,12
8	H11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15 %)	0,0002	0,0002	0,0005	0,0000	0,0000
9	H12	Норматив загальної суми інвестування (не більше 60 %)	0,14	0,12	0,10	0,02	0,01

Додаток К

Індикатори фінансової стійкості банківських систем європейських країн за даними МВФ у II кв 2023 р. [55]

Індикатор фінансової стійкості	Україна	Бельгія	Болгарія	Кіпр	Чехія	Данія	Естонія	Франція	Німеччина	Польща
ІФС 1	23,8	19,9	21,3	21,7	20,2	22,7	22,4	20,0	19,3	18,6
ІФС 2	14,5	18,1	20,3	19,3	19,5	20,2	21,6	17,4	17,2	16,5
ІФС 3	27,4	10,8	12,5	21,5	8,5	4,0	0,3	10,7	17,5	5,2
ІФС 4	5,7	3,9	9,8	6,7	6,1	5,1	9,5	5,3	6,8	6,2
ІФС 5	38,9	1,8	4,1	7,2	1,4	1,0	0,8	2,0	1,3	2,4
ІФС 6	65,4	-	-	-	63,2	75,7	108,3	-	51,6	0,0
ІФС 7	84,2	43,9	50,2	45,4	52,0	71,7	93,7	46,5	-78,7	75,0
ІФС 8	6,4	0,8	2,1	2,1	1,3	0,9	2,6	0,5	-	0,8
ІФС 9	55,9	8,7	17,7	25,6	13,9	12,2	20,0	6,7	-	6,1
ІФС 10	57,9	48,3	60,5	62,1	65,8	55,4	75,2	29,6	48,7	73,5
ІФС 11	48,2	74,4	48,8	76,9	53,4	52,5	41,8	69,4	66,1	65,0
ІФС 12	-	13,7	30,6	43,9	28,5	14,8	24,0	17,1	17,9	20,7
ІФС 13	-	23,3	40,0	47,5	37,8	52,8	27,1	23,0	33,9	45,2
ІФС 15	311,2	158,4	238,1	317,6	191,6	200,0	166,4	155,7	156,4	179,9
ІФС 16	192,9	130,8	159,1	-	168,0	137,3	139,5	116,2	80,6	145,8